

ความพิการในฐานะวาทกรรม: ทฤษฎีและมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ จะเป็นการสำรวจทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ความพิการในฐานะวาทกรรมของวงวิชาการตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวิชาการในสาขาวิชาความพิการศึกษา (Disability Studies) ที่เกี่ยวกับวาทกรรมความพิการทั้งในสังคมวัฒนธรรมและในวรรณกรรม โดยจะมองทั้งในแง่เนื้อหาที่กล่าวถึงและระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อค้นหาแนวทางและประเด็นในการวิเคราะห์ที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องเล่าและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของไทยที่จะศึกษาต่อไป

๒.๑ “ความพิการศึกษา” กับการศึกษาความพิการ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว “ความพิการศึกษา” เป็นสาขาวิชาแนวสหวิทยาการด้านวัฒนธรรมศึกษาในวงวิชาการตะวันตกที่มุ่งศึกษา “ความพิการ” ในฐานะอัตลักษณ์หรือความหมายที่เกิดจากกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในทำนองเดียวกับการมองอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอื่นๆตามมุมมองวัฒนธรรมศึกษา เช่น เชื้อชาติ เพศสถานะ หรือเพศวิถี สาขาวิชานี้เติบโตขึ้นในสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรในช่วงทศวรรษที่ 1990 และเช่นเดียวกับสาขาวิชาด้านวัฒนธรรมศึกษาอื่นๆที่ศึกษากลุ่มอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ถูกกลืนหรือลิดรอนสิทธิ ความพิการศึกษาได้รับแรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อนจากการต่อสู้เรียกร้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนพิการ ที่ดำเนินต่อเนื่องมาจากการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนของชนกลุ่มต่างๆ ในทศวรรษที่ 1960-1970 และมองว่าสาขาตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้

ในสาขาวิชาความพิการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าแนวทางที่ค่อนข้างเห็นเด่นชัดในการศึกษาความพิการเป็น 3 ประการหลักๆ ได้แก่

ประการแรก ศึกษากระบวนการสร้างความหมายของความพิการในบริบททางประวัติศาสตร์ในเชิงวิพากษ์ที่พยายามขัดขวางการนำเสนอภาพหรือความหมายของความพิการและคนพิการในสังคมกระแสหลักที่ถูกครอบงำโดย “อุดมการณ์เชิดชูความปกติทางกาย” (ableism) ซึ่งในหลายกรณีมักสร้างความหมายให้คนพิการกลายเป็น “คนอื่น” อยู่ที่ชายขอบของสังคม วัฒนธรรม ทั้งในแง่การเผยแพร่เห็นกระบวนการดังกล่าวที่อาจถูกกลบเกลื่อนปิดบังไว้ หรือดึงเอากระบวนการสร้างความหมายของความพิการในแนวอื่นที่แตกต่างไปที่อาจมีผลในการสร้างพลังให้แก่คนพิการออกมาแสดงให้เห็น   ประการที่สอง ในขณะที่เดียวกันและควบคู่กันไปกับแนวทางแรกอย่างแยกไม่ออก แม้ว่าจะเห็นได้ชัดเจนหรือไม่ก็ตาม มุมมองความพิการศึกษา

พยายามค้นหาหรือเผยให้เห็น “อัตวิสัยความพิการในเชิงการเมือง” (disabled political subjectivities) ซึ่งหมายถึง การศึกษาถึงอัตวิสัยความเป็นคนพิการ—ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และในฐานะกลุ่ม—ในบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนพิการกับสถาบันทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน คุก การทหาร เศรษฐกิจ วิชาชีพ (professions) สาขาวิชา (disciplines) ภาษา เรื่องเล่า และความรู้สาขาต่างๆ (fields of knowledge) ที่ทำหน้าที่ “จัดการ” คนพิการในแง่มุมต่างๆ ซึ่งเป็นการโต้กลับสถานะความเป็นวัตถุ (object) ที่คนพิการมักเป็นฝ่ายถูกกำหนด จัดวาง จัดการ วิจัย ฯลฯ อย่างไม่คำนึงถึงสิทธิที่จะตอบโต้ ปฏิเสธ หรือมีตัวตนของตัวเองของคนกลุ่มดังกล่าว และในขณะเดียวกันทำให้เห็นถึงความพิการในฐานะที่เป็นอัตลักษณ์ เป็นมุมมองทางสังคม และเป็นบ่อเกิดแห่ง “ความรู้” ในความเป็นมนุษย์ ในแง่มุมที่อาจต่างไปจากมุมมองหรือความรู้ตามกระแสหลักที่มักถูกกล่อมเกลามาให้คนในสังคมรับรู้กันมา (Jarman et al. 555-56) รวมถึงการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสามารถในการลงมือกระทำ (agency) ของคนพิการ ไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางจิตใจ จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตามของคนพิการภายใต้บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวด้วย ตลอดจน (การสร้าง) ความเป็นชุมชนและวัฒนธรรมเฉพาะของคนพิการเองที่แม้จะมีจุดร่วมบนพื้นฐานของการต่อสู้กับความอยุติธรรมของสังคมแล้ว ที่สำคัญยังมีหรือแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการดำรงอยู่ (modes of being) ทั้งทางกายภาพและทางจิตวิญญาณ ที่แตกต่างจากสิ่งที่เป็นมาตรฐานตามวัฒนธรรมกระแสหลัก ซึ่งอาจทำให้สังคมในวงกว้างเกิดความตระหนักในความหลากหลายของการดำรงอยู่ที่เป็นไปได้อย่างท้าทายวิธีคิดต่อเรื่องเหล่านี้ในกระแสหลักของสังคมโดยทั่วไป หรือที่ Simi Linton ได้กล่าวไว้ใน Claiming Disability: Knowledge and Identity (1998) ว่า “เรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของชุมชนคนพิการมีบางส่วนที่เป็นเรื่องของความขัดแย้งและการต่อสู้ แต่ที่สำคัญยังเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโลกของการต่อรองจากมุมมองของความไม่ธรรมดา” ซึ่ง “ความไม่ธรรมดา” (the atypical) ในที่นี้มีได้หมายถึงความขาดพร่องหรือการสูญเสียตามการให้ความหมายของสังคมกระแสหลัก แต่มีความหมายที่ซับซ้อนยิ่งกว่านั้น วัฒนธรรมของชุมชนคนพิการเป็น

ปฏิบัติการในทางสร้างสรรค์ที่มีต่อประสบการณ์ที่ไม่ธรรมดา เป็นกุศโลบายที่แยบยลในการปรับตัวในโลกที่ออกแบบไว้สำหรับผู้ที่ไม่ใช่คนพิการ สิ่งที่ร้อยรัดพวกเรา [คนพิการ] ไว้ด้วยกัน คือ ศิลปะของการตามหาและกันจนพบ ศิลปะของการบ่งชี้และตั้งชื่อให้กับความพิการในโลกที่ไม่เต็มใจจะพูดถึงสิ่งนั้น และศิลปะ

ของชุดค้นให้พบวัตถุสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ
ประสบการณ์ของเรา (5; การเน้นเป็นของ Linton)¹

ประเด็นเรื่องการสร้างชุมชนอัตลักษณ์/วัฒนธรรมความพิการนี้ ถือเป็น การได้กลับประวัติศาสตร์
การทำให้ความพิการกลายเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ซึ่งทำให้คนพิการถูกโดดเดี่ยว ขาดโอกาสใน
การร่วมมือกันเป็นกลุ่มเพื่อสร้างพลังต่อรองร่วมกัน หรือการจัดการกับคนพิการโดยการบังคับให้
เข้าอยู่ในสถาบันสงเคราะห์/ฟื้นฟู/กักกัน ตามแม่แบบการมองความพิการเชิงการแพทย์และการ
ฟื้นฟู ซึ่งทำให้คนพิการจำนวนมากกลายเป็นวัตถุในการศึกษาทดลองและขาดโอกาสที่จะได้เข้ามา
มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเช่นเดียวกับผู้อื่น (Linton; Snyder and Mitchell)²

ประการที่สาม นักวิชาการความพิการศึกษาในด้านมนุษยศาสตร์จะให้ความสนใจเป็น
อย่างมากต่อบทบาทของการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เช่น วรรณกรรม จิตรกรรม การแสดง (ซึ่งรวมถึง
การแสดงละครและการเต้นรำ) ภาพยนตร์ ภาพถ่าย ฯลฯ ในฐานะสื่อที่แสดงถึงอัตวิสัยทาง
การเมืองของคนพิการ เป็นเครื่องมือในการโต้กลับการนำเสนอภาพคนพิการในเชิงศีลธรรมหรือ
การแพทย์ในวาทกรรมกระแสหลัก และเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงให้เกิดการสร้างวัฒนธรรม/ชุมชน
ของกลุ่มอัตลักษณ์ความพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของสุนทรียศาสตร์ของตนเองที่อาจ
แตกต่างจากสิ่งที่ เป็นมาตรฐานตามวัฒนธรรมกระแสหลัก ซึ่งทำให้สังคมในวงกว้างกลับเกิดความ
ตระหนักในความหลากหลายของคำจำกัดความของความงามที่เป็นไปได้ ซึ่งท้าทายวิธีคิดใน
กระแสหลักของสังคมโดยทั่วไป

¹ ข้อความในภาษาอังกฤษที่ยกมามีดังนี้: "The cultural narrative of this community incorporates a fair share of adversity and struggle, but it is also, and significantly, an account of a world negotiated from the vantage point of the atypical. ... The cultural stuff of the community is the creative response to atypical experience, the adaptive maneuvers through a world configured for nondisabled people. The material that binds us is the art of finding one another, of identifying and naming disability in a world reluctant to discuss it, and of unearthing historically and culturally significant material that relates to our experience."

² อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี การที่คนพิการได้มีโอกาสมาร่วมกันเป็นกลุ่มในลักษณะสถาบัน เช่น สถาบันฟื้นฟู โรงเรียนเฉพาะด้านความพิการ ก็อาจกลายเป็นพื้นฐานในการสร้างความเป็นชุมชนหรือสร้างวัฒนธรรมของคนพิการเองได้ ดังเช่น ประสบการณ์ของ Simi Linton ใน *My Body Politics* ซึ่งเล่าถึงประสบการณ์การเกิดจิตสำนึกทางการเมืองเรื่องความพิการในสถาบันฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางกายในบริบทสังคมอเมริกัน หรือกรณีคนหูหนวกทั้งในสังคมอเมริกันและไทย ที่สร้างชุมชนและวัฒนธรรมของตนเอง โดยมีเครื่องมือสำคัญคือภาษามือ หรือในกรณีของคนตาบอดไทย ซึ่งมีการรวมกลุ่มจากพื้นฐานของโรงเรียนสอนคนตาบอดในลักษณะคล้ายคลึงกัน ในเรื่องคนหูหนวก โปรดดู Jitprapa Sri-on

ประการสุดท้าย ความพิการศึกษาศึกษาอัตลักษณ์ “ความพิการ” อย่างไม่ตัดขาดจากอัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น เพศสถานะ เพศวิถี ชนชั้น เชื้อชาติ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนในการประกอบสร้างความหมายของความพิการ ทำให้ความหมายดังกล่าวมีความหลากหลาย และมีพลวัตที่ซับซ้อน ในขณะเดียวกัน “ความพิการ” ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและปรับเปลี่ยนความหมายของอัตลักษณ์ทางสังคมอื่นๆเช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาความพิการควบคู่ไปกับอัตลักษณ์ทางสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มชายขอบ ยังทำให้เห็นถึงจุดร่วมและข้อแตกต่างที่มีระหว่างอัตลักษณ์ต่างๆในเรื่องกระบวนการการถูกทำให้เป็นชายขอบที่มีมาในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน³ ซึ่งจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางร่วมและแนวทางเฉพาะในการวิพากษ์อุดมการณ์กระแสหลักและสร้างพลังให้แก่กลุ่มคนชายขอบได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๒.๑.๑ กระบวนทัศน์แม่แบบ⁴ในการมองความพิการ

ด้วยความพยายามที่จะวิเคราะห์ให้เห็นว่าความหมายของความพิการเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มิได้มีความคงที่ นักวิชาการความพิการศึกษาหลายท่านได้สรุปให้เห็นกระบวนทัศน์หรือแม่แบบการมองความพิการที่มีมาในประวัติศาสตร์ ที่สำคัญได้แก่

--กระบวนทัศน์ความพิการเชิงสัญลักษณ์ (The symbolic paradigm of disability)

หมายถึง การมองความพิการในฐานะเป็นสัญลักษณ์ อุปลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายแทนสิ่งอื่นนอกเหนือจากตัวความพิการเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาวะทางศีลธรรมของปัจเจกบุคคล หรือสภาวะทางสังคมบางประการ ซึ่งในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่ผ่านมา มักเป็นไปในแง่ลบมากกว่าแง่บวก ในวัฒนธรรมตะวันตกก่อนยุคสมัยใหม่ ความพิการหรือเรื้อนร่างที่ผิดแผกจากคนส่วนใหญ่ มักถูกมองว่าเป็นกลางบอกเหตุร้ายของบ้านเมืองที่มีคนเช่นนั้นอาศัยอยู่ หรือสื่อถึงบาปที่ติดตัวมาหรือความชั่วร้ายในจิตใจของผู้ที่มีลักษณะร่างกายดังกล่าว เช่น ในสมัยกรีกโรมันโบราณ

³ ในเรื่องจุดร่วมและข้อแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพศสถานะ เชื้อชาติ และชนชั้น ในเรื่องกระบวนการการถูกทำให้เป็นชายขอบดังกล่าว โปรดดู Baynton; Snyder and Mitchell; Oliver ส่วนงานที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างความพิการและเพศสถานะเป็นพิเศษโปรดดู Fine and Ashe; Wendell; Thomson, โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทที่ 2; ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความพิการกับความหลากหลายทางเพศโปรดดู McRurer

⁴ แม้ว่าในงานวิชาการความพิการศึกษาส่วนใหญ่จะใช้คำว่า “model” มากกว่า “paradigm” เพื่อหมายถึงแม่แบบแบบต่างๆในการมองความพิการ ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “แม่แบบในการมอง” ควบคู่ไปกับคำว่า “กระบวนทัศน์” เพื่อสะท้อนถึงความหลากหลายในการการใช้คำของนักวิชาการต่างบุคคล ซึ่งกล่าวถึงในเรื่องเดียวกัน และในการอภิปรายของผู้วิจัยเองจะใช้ทั้งสองคำลัดเปลี่ยนกันไป โปรดดู Couser, “Paradigms Cost”

คนพิการถูกมองว่าเป็น “สัญญาณและอาการ” ของความวิปริตทางสังคม (Mitchell and Snyder 65) ลักษณะการมองดังกล่าวเป็นสิ่งที่พบได้ในหลายๆสังคมและมักเป็นการมองตามแนวคิดทางศาสนา อาทิ ในพระคัมภีร์เก่า เช่น ใน Leviticus บุคคลที่มี “ตำหนิที่ร่างกาย” (“physical blemishes”) จะถูกห้ามไม่ให้เข้าไปในโบสถ์ ส่วนพระที่มีร่างกายพิการจะถูกห้ามไม่ให้ประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่แทนประกอบพิธี เนื่องจากความพิการถูกให้ความหมายเชื่อมโยงกับโรคติดต่อและวิญญานชั่วร้ายที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของใช้เพื่อลงโทษคนบาป (ibid., nt. 2, 183) ในขณะที่ในพระคัมภีร์ใหม่ เช่นใน Mark; Matthew 4: 23, 8: 7-16, 9: 35, 10: 1-8, 11: 5, 12: 10-22, 15: 30-31; 21: 14; Luke 5: 15-17, 6: 7-19, 7: 22, 22: 51; Apostles 4: 14, 8: 8; John 12: 40 บุคคลที่ป่วย พิการ หรือถูกสิงโดยวิญญานร้าย (“infirm,” “deformed” or “possessed”) ถูกมองว่าเป็นคนบาปที่จะต้องถูกรักษาเยียวยาให้หายจากลักษณะอาการต่างๆดังกล่าวโดยพระเยซูคริสต์เสียก่อน จึงจะได้รับอนุญาตให้เข้าไปร่วมพิธีในโบสถ์ได้ (ibid., nt. 3, 183) ในช่วงปลายยุคกลาง ความพิการก็ยังถูกมองว่าเป็นเครื่องหมายยืนยันถึงความชั่วร้ายในจิตใจ การเป็นอาชญากร หรือการเป็นแม่มด และผู้คนจำนวนมากที่มีลักษณะร่างกายดังกล่าวก็มักถูกลงโทษโดยการให้ดื่มยาพิษ (ibid. 65) ในยุค Enlightenment ในศตวรรษที่ 18 ศาสตร์กึ่งวิทยาศาสตร์อย่าง physiognomy หรือศาสตร์การอ่านใบหน้าบุคคล เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการให้ความหมายกับความพิการ แต่อย่างไรก็ดี การใช้ศาสตร์ดังกล่าว ถือเป็นการใช้กระบวนทัศน์เชิงสัญลักษณ์ในลักษณะหนึ่ง เนื่องจาก ลักษณะภายนอกของใบหน้าและร่างกายจะถูกถือว่าสื่อถึงสภาวะทางศีลธรรมภายในของบุคคลนั้นๆ (ibid. 96) อย่างไรก็ตาม การมองความพิการในเชิงสัญลักษณ์มิใช่จะมีเพียงความหมายในด้านลบเสียทั้งหมด ในบางยุคบางสมัยหรือในบางสังคม ความพิการบางอย่างอาจถูกให้ความหมายในเชิงบวกได้ แต่อาจพบเห็นได้น้อยกว่าความหมายในเชิงลบ เช่น คนตาบอดในสมัยโบราณมักถูกมองว่ามีพรสวรรค์หรือญาณพิเศษในการทำนายทายทักเหตุการณ์ เป็นต้น

ในวรรณกรรมและในสื่อทางวัฒนธรรมอย่างภาพยนตร์ จะพบกระบวนทัศน์เชิงสัญลักษณ์ที่มีต่อความพิการเป็นอย่างมาก ความพิการถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ทั้งของสังคมภายนอก เช่น มีการใช้หรือตีความตัวละครพิการเป็นสัญลักษณ์แทนความล้มสลายหรือ “ความพิกลพิการ” ของสังคมหรือของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง หรือให้ความพิการทางกายที่เห็นได้ในภายนอกสื่อถึงความชั่วร้ายหรือผิดปกติในจิตใจของตัวละคร ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการสร้างและตีความตัวละครพระเจ้าริชาร์ดที่ 3 (Richard III) ในบทละครที่มีชื่อเรื่องเดียวกันนี้ของ William Shakespeare โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความในแนวทางที่สื่อว่าความพิกลพิการทางร่างกายของพระเจ้าริชาร์ดที่ 3 สะท้อน

ถึงความชั่วร้ายในจิตใจของพระองค์⁵ การจับคู่สื่อความหมายระหว่างรูปลักษณ์ภายนอกกับความหมายภายในเช่นนี้ ทำให้เกิดเป็นตัวละครพิการประเภทเหมารวม ที่ปรากฏแม้ในภาพยนตร์ตะวันตกร่วมสมัย ดังที่ Paul K. Longmore ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ใน "Screening Stereotypes: Images of Disabled People in Television and Motion Pictures" ตัวละครพิการมักถูกนำเสนอแบบเหมารวมให้เป็นตัวละครฝ่ายอธรรมหรือเป็นอาชญากร โดยมักมีลักษณะเด่น 3 ประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอคติที่มีต่อคนพิการ ได้แก่ 1) ความพิการเป็นการลงโทษสำหรับความชั่วร้าย 2) คนพิการมักรู้สึกขมขื่นเจ็บช้ำกับ "ชะตากรรม" ของตน และ 3) คนพิการเกลียดคนที่ไม่ใช่คนพิการ และปรารถนาจะทำลายคนที่ไม่ใช่คนพิการถ้าทำได้ (134) นอกจากนี้ ตัวละครแบบเหมารวมอีกรูปแบบหนึ่งที่พบเห็นมากได้แก่ ตัวละครประเภท "สัตว์ประหลาด" (monsters) ในเรื่องสยองขวัญ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ ความรุนแรงสุดโต่งและความอัปยศอดสูรมิตรรูปร่างที่น่าเกลียดน่ากลัว ซึ่งสะท้อนถึงความวิตกกังวลทางบุคลิกภาพหรือในจิตวิญญาณของตัวละครนั้น และเช่นเดียวกับตัวละครอาชญากรความพิการถูกนำเสนอว่าเป็นสาเหตุของหรือการลงโทษสำหรับความชั่วร้ายนั้น ตัวละครประเภทนี้ที่เป็นที่รู้จักกันดี เช่น ตัวละคร Phantom ใน *The Phantom of the Opera* (134-5) แนวโน้มส่วนใหญ่ของเรื่องเหล่านี้ มักนำเสนอให้ตัวละครเหล่านี้ต้องพบกับจุดจบคล้ายๆกันคือความตาย ซึ่งแสดงถึงจุดยืนของเรื่องที่มีต่อคนพิการ อันได้แก่การปราศจากที่ทางในสังคม ซึ่งไม่อาจปรับเปลี่ยนให้ยอมรับความแตกต่างหลากหลายจากบรรทัดฐาน

การให้ความหมายความพิการด้วยกระบวนทัศน์เชิงสัญลักษณ์มักมีผลในการสร้างรอยประทับในด้านลบ (stigma) ให้กับคนพิการ ทำให้ความพิการถูกมองในฐานะสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์สื่อถึงความชั่วร้าย ความโชคร้าย เกรงกรรม ชะตากรรมอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งทั้งแสดงให้เห็นถึงและมีผลกระทบต่อกันคิดและการปฏิบัติของคนในสังคมที่มีต่อคนพิการในสังคมในลักษณะที่เป็น "คนอื่น" ส่วนในกรณีที่ความพิการถูกให้ความหมายในเชิงบวก เช่น การที่มองคนตาบอดว่ามีญาณวิเศษที่ทำให้หยั่งรู้อนาคต นั้น การให้ความหมายดังกล่าวอาจสามารถนำมาใช้เป็นส่วนสนับสนุนการสร้างพลังของคนพิการได้ แต่ในขณะเดียวกัน ก็อาจกลายเป็นภาพแทนแบบเหมารวม ที่ถูกนำมาใช้เป็นแหล่งอ้างอิงหลักในการให้ความหมายกับความพิการไม่ว่าจะเป็นในวรรณกรรม ในสื่อวัฒนธรรมอื่นๆ หรือในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจบดบังความหมายอื่นๆที่อาจเป็นไปได้ของความพิการ รวมถึงทำให้ละเลยสถานภาพทางการเมืองและสังคมของผู้ที่มีความพิการดังกล่าวในความเป็นจริง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมให้เกิดการตระหนักถึงสิทธิของคนพิการมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

⁵ ดูการวิเคราะห์บทละครเรื่องนี้และสื่อทางวัฒนธรรมอื่นๆที่สร้างจากบทละครเรื่องนี้ในเชิงความพิการศึกษาได้ใน Mitchell และ Snyder

--แม่แบบในการมองหรือกระบวนทัศน์ความพิการในเชิงการแพทย์หรือเชิงปัจเจกบุคคล (the medical/individual model/paradigm of disability) ซึ่งเป็นความพิการศึกษามองว่าเป็นแนวทางหลักที่ครอบงำการให้ความหมายของความพิการในยุคปัจจุบัน และการเติบโตขึ้นของสาขาวิชาความพิการศึกษานั้นก็มาจากปฏิกิริยาของกลุ่มคนพิการที่พยายามจะตั้งคำถามต่อแนวทางดังกล่าว แนวทางนี้พัฒนาควบคู่ไปกับการเฟื่องฟูของการแพทย์แผนปัจจุบันของตะวันตกนับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา กระบวนทัศน์ทางการแพทย์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการมองความพิการจากการเป็นสัญลักษณ์หรือสัญญาณที่สื่อถึงสภาวะนอกร่างกายหรือสภาวะนามธรรมทางศีลธรรมหรือศาสนา มาเป็นสภาวะทางชีววิทยา สืบเนื่องจากความสนใจในการควบคุมร่างกาย และ “ความผิดปกติ” ในร่างกาย (และจิตใจ เช่น ในสาขาวิชาจิตวิเคราะห์ จิตเวชศาสตร์ จิตวิทยา)⁶ ของการแพทย์ ซึ่งได้พัฒนาการวัด “ความผิดปกติ” ในเชิงประจักษ์ รวมทั้งการแบ่งประเภทและลำดับชั้นมากขึ้นน้อยด้วยดีของสภาวะความเจ็บป่วยอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดการประเมินค่าร่างกายมนุษย์ตามบรรทัดฐานทางการแพทย์ที่สร้างขึ้น ทั่วทั้งที่แท้จริงแล้วร่างกายมนุษย์มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มากกว่าที่ทฤษฎีหรือตัวแบบทางการแพทย์จะชี้วัดได้ (Mitchell and Snyder 121) โดยนัยนี้ สภาพร่างกายที่แตกต่างจากบรรทัดฐานจะถูกมองว่าเป็น “ความขาด” “ความบกพร่อง” หรือ “ความป่วย” ที่จะต้องได้รับการรักษาให้หาย หรือถ้าไม่สามารถหายได้ก็ต้องฟื้นฟูให้มีสภาพใกล้เคียงกับลักษณะ “ปกติ” โดยแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์อื่นๆ การสร้างคู่ตรงข้าม “พิการ (ป่วย)/ปกติ” นี้ได้รับการสนับสนุนให้เป็นไปได้และดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างบรรทัดฐานของร่างกายและจิตใจมนุษย์ที่เติบโตควบคู่มากับการแพทย์สมัยใหม่ การมองในลักษณะนี้ทำให้อาการที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางการแพทย์ถูกมองเป็นสิ่งด้อย ขาดพร่อง เป็น “วัตถุของการรักษาเยียวยา” ในขณะที่อำนาจของแพทย์และสถาบันทางการแพทย์กลับมีมากยิ่งขึ้นในฐานะผู้ประเมิน ให้ความหมาย จัดการในรูปแบบต่างๆ กับความพิการ ทั้งการรักษา เยียวยา ฟื้นฟู ไปจนถึงการ “กำจัด” ให้ความ

⁶ สภาวะทางจิตใจหรือพฤติกรรมที่มีความแตกต่างจากบรรทัดฐาน หรือที่ในปัจจุบันเรียกถูกเรียกว่าเป็น “ความพิการทางจิต” หรือ “โรคทางจิต” นั้น มีประวัติศาสตร์การถูกประเมินคุณค่าและถูกทำให้เป็นอื่นในลักษณะที่ใกล้เคียงและควบคู่มากับความพิการทางกายอย่างแทบแยกกันไม่ออก และในบางสมัยก็ถูกมองรวมเป็นเรื่องหรือประเภทของคนกลุ่มเดียวกัน ในบางช่วงของประวัติศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่ สภาวะดังกล่าวถูกมองว่าเป็นความผิดปกติที่แยกออกจากความผิดปกติทางกาย จนเกิดเป็นศาสตร์อย่างจิตวิเคราะห์ จิตเวชศาสตร์ และจิตวิทยา แต่ในบางช่วงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากความผิดปกติในสภาวะชีวภาพของร่างกายคือการทำงานของสมองและระบบประสาท จึงไม่สามารถแยกการรักษาออกจากการรักษาทางร่างกายได้ แต่เนื่องจากงานวิจัยนี้เน้นศึกษาเกี่ยวกับความพิการทางกายเป็นส่วนใหญ่ จึงจะไม่ขอลำถึงความพิการทางจิตมากนัก เว้นแต่ในกรณีที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังอภิปรายโดยตรง

พิการนั้นหมดไป เช่น ในกรณีของการสังหารคนพิการตามโครงการการุณยฆาต (Euthanasia) ในเยอรมนีภายใต้การปกครองของรัฐบาลนาซีในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลอดจนการตรวจเด็กในครรภ์เพื่อดูภาวะความพิการ และการเลือกที่จะทำแท้งตัวอ่อนในครรภ์เมื่อพบว่าพิการ โดยที่การมองตามมุมมองทางการแพทย์นี้จะมองว่าความพิการเป็น “ปัญหา” ที่เกิดจากร่างกาย (หรือจิตใจ) ของบุคคลนั่นเอง ดังนั้นความพิการ ซึ่งแม้จะถูกมองว่าเป็นเรื่องเศร้าหรือโศกนาฏกรรม ก็ถือว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่แต่ละบุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบจัดการกับความพิการด้วยตนเองทั้งโดยการปรับตัว แสวงหา “การรักษา” หรือ “เอาชนะ” ความพิการ ในขณะที่สังคมไม่ได้ถูกมองว่าต้องมีส่วนในการรับผิดชอบหรือเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ทำให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับคนพิการที่แพร่หลายและได้รับการยอมรับชื่นชมในสังคมตะวันตกและสังคมอื่นๆอีกหลายสังคม คือ เรื่องเล่าเกี่ยวกับ “การเอาชนะอุปสรรค” ของ “ยอดคนพิการ” (supercrip) ได้แก่เรื่องราวของปัจเจกบุคคลที่ “แม้จะ” พิการ แต่ก็สามารถต่อสู้ฝ่าฟัน หรือ “ข้ามผ่าน” อุปสรรคทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ได้จนสามารถประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งมักได้แก่ความสำเร็จในการอาชีพหรือความสมบูรณ์ของชีวิตเยี่ยง “คนปกติ” เช่น การมีครอบครัวที่เพียบพร้อม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องเล่าที่เน้นความรับผิดชอบต่อปัจเจกบุคคลมากกว่าสังคมที่มีต่อความพิการของตนเอง ในแง่ของการจัดการของรัฐ อิทธิพลของตัวแบบการมองเชิงการแพทย์นี้สะท้อนออกมาในนโยบายต่อคนพิการที่เน้นการชดเชยความขาดหรือบกพร่องต่างๆ (compensation) มากกว่าที่จะเน้นการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมให้รองรับบุคคลที่มีสภาพร่างกายที่แตกต่าง (accommodation) เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้สามารถมีส่วนร่วมทางสังคมตามสิทธิความเป็นมนุษย์ที่พึงมี (Thomson 49-51) กล่าวโดยสรุป แม้กระบวนทัศน์ความพิการเชิงการแพทย์อาจปลดภาระในการเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความชั่วร้ายหรือหายนะของสังคมจากความพิการในหลายๆกรณี แต่ก็ได้มอบรอยประทับอย่างใหม่ของความเป็นอื่นให้กับความพิการ ซึ่งได้แก่ ความเป็นอื่นในทางชีวภาพของบรรทัดฐานร่างกายปกตินั่นเอง

--แม่แบบในการมอง/กระบวนทัศน์ความพิการเชิงสังคม/การเมือง/ชนกลุ่มน้อย (the social/political/minority model/paradigm of disability) เป็นกระบวนทัศน์ที่มาพร้อมกับการเติบโตขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสิทธิมนุษยชนของคนพิการ ซึ่งพัฒนามาจากการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิมนุษยชนของคนผิวดำ สตรี และคนรักร่วมเพศในทศวรรษที่ 60 และ 70 และเติบโตต่อมาในวงวิชาการ คือในสาขาวิชาความพิการศึกษา ซึ่งพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ 90 จนถึงปัจจุบัน

กระบวนทัศน์นี้มองความพิการเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือ มองว่าความหมายของความพิการและการปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความพิการ เกิดขึ้นจากปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมในยุคสมัยนั้นๆ เช่น วาทกรรม และพลังทางประวัติศาสตร์อื่นๆอย่าง พลวัตทาง

เศรษฐกิจและ ความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย มิได้มีความหมายคงที่ตายตัว และอาจเปลี่ยนแปลงไปได้เมื่อเหตุปัจจัยนั้นๆ เปลี่ยนแปลงไป ข้อเสนอดังกล่าวเป็นความพยายามในการทลายแนวคิดกระแสหลักเกี่ยวกับความพิการในยุคปัจจุบัน ได้แก่ กระบวนทัศน์ทางการแพทย์ ซึ่งมองความพิการในฐานะความบกพร่องทางร่างกายที่ต้องได้รับการฟื้นฟูรักษาให้กลับเข้าสู่สภาวะ “ปกติ” ซึ่งเป็นความหมายของความพิการที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปดังว่าเป็นเรื่อง “ธรรมชาติ” ที่จะต้องเป็นไปเช่นนั้นโดยไม่มีที่ตั้งคำถาม ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว และนอกจากนั้น เนื่องจากความหมายของความพิการเกิดจากการสร้างทางสังคม ดังนั้น คนพิการ ในฐานะชนกลุ่มน้อยทางการเมืองที่ถูกกลิดรอนสิทธิมนุษยชน จึงสามารถก้าวเข้ามาช่วงชิงการสร้างความหมายใหม่ให้กับความพิการ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเรื่องของสิทธิของคนพิการได้ จึงนำมาซึ่งการสร้างทฤษฎีและวาทกรรมใหม่เกี่ยวกับความพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในการตรวจสอบถึงความเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของบรรทัดฐาน ค่านิยม และการปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับความพิการ และค้นหามุมมอง แนวคิดและปฏิบัติการทางสังคม ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การสร้างพลังทางการเมืองและวัฒนธรรมแก่คนพิการได้ ซึ่งสอดคล้องกับและสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยกลุ่มองค์กรทางการเมืองของคนพิการ แนวทางการเมืองมองเช่นนี้ทำให้ “ความพิการ” เปลี่ยนความหมายจากการเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลมาเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลหรือชนกลุ่มน้อยที่ถูกกลิดรอนสิทธิทางสังคม วัฒนธรรมด้วยเหตุของสภาพทางร่างกาย และดังนั้นความรับผิดชอบในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเรื่องสถานภาพและสิทธิของคนพิการจึงเป็นเรื่องของทั้งสังคม มิใช่เรื่องส่วนบุคคลของคนพิการแต่ละคนอีกต่อไป ซึ่งในแง่นโยบายของรัฐ แนวทางการเมืองมองเช่นนี้จะสะท้อนออกมาในรูปของการสนับสนุนให้เกิดปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมให้สามารถรองรับและครอบคลุมลักษณะทางกายภาพที่หลากหลายของคนพิการ มากกว่าที่จะเน้นการชดเชย ซึ่งเป็นการมองความพิการว่าเป็นความขาด

ตัวอย่างการนำเสนอทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับความพิการศึกษาตามแม่แบบในการมองเชิงสังคมที่เห็นได้อย่างเด่นชัด ได้แก่ งานเขียนเรื่อง *The Politics of Disablement* (1990) ของ Mike Oliver Oliver ได้เสนอให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยเกี่ยวกับความพิการ เปลี่ยนจากการมองความพิการแบบการแพทย์ซึ่งใช้ “ทฤษฎีความพิการในฐานะโศกนาฏกรรมส่วนบุคคล” (“the personal theory of disability”) อันเป็นอภิเรื่องเล่าในงานเขียนเชิงวิชาการและทัศนคติทางสังคมเกี่ยวกับความพิการ ที่มีมุมมองว่าความพิการเป็นเรื่องของความบกพร่องทางร่างกายของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องของความโชคร้าย นำเศร้า และความทุกข์ มาเป็นการใช้ “ทฤษฎีการกดขี่ทางสังคม” (“the social oppression theory”) ซึ่งเป็นมุมมองของคนพิการเอง (1) โดยให้มองว่า “ความพิการ” (disability) เป็นเรื่องของ การถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมทางสังคม อันเนื่องมาจาก

อคติ Oliver ได้ยกข้อเสนอของกลุ่มองค์กรคนพิการของสหราชอาณาจักร คือ “The Union of Physically Impaired against Segregation” (UPIAS) ที่ให้แยกการให้ความหมาย “ความพิการ” ออกเป็น 2 มิติ โดยสื่อด้วยคำที่ต่างกัน ว่าเป็นตัวอย่างของการให้ความหมายใหม่กับความพิการที่คำนึงถึงการกีดกันทางสังคม โดยที่ UPIAS ได้เสนอให้แยกการใช้คำว่า “ความพิการ” ในภาษาอังกฤษออกเป็น “impairment” ซึ่งหมายถึง สภาวะทางร่างกายที่แตกต่างที่เป็นอยู่ เช่น การไม่มีแขนขา หรือการมีแขนขา หรือการทำงานของร่างกายที่ผิดปกติไป และ “disability” ซึ่งหมายถึง การเสียเปรียบหรือถูกจำกัดโอกาสในการประกอบกิจกรรมต่างๆ อันเนื่องมาจากการจัดการทางสังคมในปัจจุบัน ซึ่งเพิกเฉยหรือให้ความใส่ใจเพียงน้อยนิดต่อผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย และกีดกันคนเหล่านี้ออกจากกิจกรรมทางสังคมในสังคมกระแสหลัก (11)

--แม่แบบการมองความพิการเชิงวัฒนธรรม (The cultural model of disability) เป็นแนวทางที่มีพื้นฐานความคิดบางอย่างร่วมกับแม่แบบเชิงสังคมและมักถูกกล่าวควบคู่กันไป แต่ก็ได้มีการนำเสนอเป็นแม่แบบหรือกระบวนทัศน์ที่เด่นชัดและมีความแตกต่างในบางประเด็นที่สำคัญจากแม่แบบเชิงสังคม ซึ่งแม้จะส่งผลสะท้อนในการเปลี่ยนแปลงการมองความพิการในวงวิชาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จากเดิมที่ถูกครอบงำโดยตัวแบบทางการแพทย์ ให้หันมาสนใจ “ความพิการ” ในมิติของการสร้างทางสังคมวัฒนธรรมมากขึ้น และยังคงทรงอิทธิพลอยู่มากในปัจจุบัน แต่ในระยะหลังได้มีข้อโต้แย้งต่อบางประเด็นต่อแม่แบบดังกล่าวในแวดวงความพิการศึกษาเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักวิชาการความพิการศึกษาอเมริกันที่ศึกษาเรื่องความพิการจากขอบเขตทางมนุษยศาสตร์และทำงานบนพื้นฐานของทฤษฎีทางวัฒนธรรมศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์

งานเขียนที่นำเสนอแม่แบบเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวอย่างชัดเจนได้แก่ เรื่อง Cultural Locations of Disability (2006) ของ Sharon L. Snyder and David T. Mitchell ในงานดังกล่าว Snyder and Mitchell ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้นำเสนอแม่แบบการมองความพิการเชิงวัฒนธรรม (“the cultural model of disability”) เพื่อเสนอให้มีการให้ความหมายของ “ความพิการ” ในแง่มุมที่อาจมีความแตกต่างไปจากแม่แบบเชิงสังคม ซึ่งถูกนำเสนอโดยนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ชาวอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ Snyder and Mitchell มองว่าการแยกความหมายของความพิการออกเป็น “impairment” กับ “disability” นั้น แม้จะมีคุณูปการเป็นอย่างมากในการทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ถึงกระบวนการกีดกันที่กระทำต่อคนพิการ โดยข้อจำกัดและอคติทางสังคมวัฒนธรรมที่สื่อในคำว่า “disability” หากแต่การมอง “impairment” หรือสภาวะทางร่างกายของคนพิการว่าเป็นสิ่งที่ เป็นกลางและไม่นำมาเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ของแม่แบบเชิงสังคมนั้น เป็นการมองข้ามมิติของการเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของ “ร่างกายที่พิการ” (impairment) เอง ซึ่งมีได้ “เป็นกลาง” ตามที่นำเสนอโดยมุมมอง

เชิงการแพทย์ การละเลยที่จะคำนึงถึง “ร่างกายที่พิการ” ในแง่นี้ ย่อมทำให้การกำหนด ความหมายและคุณค่าของร่างกายของคนพิการยังคงอยู่ในอำนาจของสถาบันการแพทย์—ซึ่ง ยังคงใช้คำว่า “impairment” ในความหมายความขาดพร่องของร่างกายอยู่—อย่างไม่มี การโต้แย้ง □ ซึ่งมีผลกระทบต่อการศึกษาที่คนพิการถูกปฏิบัติหรือจัดการในสังคมจริง นอกจากนี้ การที่ไม่ นำ ปัจจัยในเรื่อง “ร่างกายที่พิการ” มารวมอยู่ในการวิเคราะห์ก็อาจทำให้พลาดโอกาสที่จะ วิเคราะห์ให้เห็นถึงอิทธิพลหรือผลกระทบของ “ร่างกายที่พิการ”—นอกเหนือไปจากปัจจัย สิ่งแวดล้อมภายนอก—ที่มีต่อจิตใจของคนพิการเอง ในแง่ของการสร้างอัตลักษณ์ของคนพิการเอง ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในแง่ลบในกรณีที่คนพิการยอมรับเอาความหมายของความพิการตาม อุดมการณ์กระแสหลักมาเป็นของตน แต่ในขณะเดียวกัน ผลกระทบก็อาจเป็นไปได้ในแง่บวกได้ โดย “ร่างกายที่พิการ” อาจเป็นพื้นฐานให้เกิดความรู้หรือมุมมองเกี่ยวกับชีวิตหรือความเป็นมนุษย์ที่ แตกต่างจากมุมมองกระแสหลัก เป็น “ที่ตั้งของคุณค่าเชิงประสบการณ์บางอย่าง ซึ่งอาจไม่ได้มีแต่ ประสบการณ์การถูกกดขี่เท่านั้น” (“a site of phenomenological value that is not purely synonymous with the processes of disablement,” Snyder และ Mitchell, 2006: 6) ในเชิงที่ อาจมองได้ว่า “ความพิการ” เป็นวัฒนธรรมแบบหนึ่ง คือ “วัฒนธรรมความพิการ” (disability culture) ดังได้กล่าวถึงไปแล้ว Snyder และ Mitchell เสนอให้เลิกใช้คำว่า “disability” เป็น ชื่ออัตลักษณ์ของคนพิการที่ครอบคลุมความหมายของ “impairment” ทั้งในแง่ “ร่างกายที่พิการ” ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมและในแง่พื้นฐานคุณค่าเชิงประสบการณ์ อัตลักษณ์ และวัฒนธรรม รวมถึงความหมายในเชิงการกดขี่ทางสังคมที่แม่แบบการมองเชิงสังคมนำเสนอผ่านคำว่า “disability” ด้วย โดย Snyder และ Mitchell มองว่าการเลิกใช้คำเพื่อเรียกเป็นชื่อของอัตลักษณ์ กลุ่มตนเองและกำหนดความหมายของคำนั้นด้วยตัวคนพิการเองเช่นนี้ เป็นปฏิบัติการทาง การเมืองอย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นการเลือกที่จะเป็นผู้มีอำนาจในการให้ความหมายอัตลักษณ์ของ ตนเอง มากกว่าเป็นผู้รองรับการกำหนดจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ที่มักให้ความหมายของความ พิการในเชิงลบ เช่น หมายถึงความน่าสมเพชเวทนาหรือการขาดพร่อง อย่างที่สะท้อนออกมาใน การเรียกคนพิการด้วยคำบางคำ เช่น “handicap” ซึ่งให้ความหมายคนพิการในเชิงกดขี่ การ กระทำเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนให้ “disability” เป็นทั้ง “ที่ตั้งของการขัดขืนและแหล่งของอำนาจทาง วัฒนธรรมในการลงมือกระทำ (“cultural agency”) ที่ถูกกดทับมาตลอดในประวัติศาสตร์” (“a site of resistance and a source of cultural agency previously suppressed,” 10)

๒.๒.๑ วาทกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรม

แนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์หรือแม่แบบในการมองความพิการเป็นการสรุปให้เห็นภาพรวมอย่างกว้างๆของแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในเรื่องกรอบการให้ความหมายของความพิการในยุคสมัยต่างๆ หากแต่ในการศึกษาให้เห็นถึงรายละเอียดของกระบวนกรประกอบสร้างความหมายของความพิการดังกล่าวข้างต้นในบริบททางประวัติศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจงลงไป และให้เห็นถึงพลวัตของปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย อันจะนำมาซึ่งแนวทางที่เป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นอยู่ มโนทัศน์หนึ่งที่สำคัญและสามารถจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวได้ก็คือ มโนทัศน์เรื่อง "วาทกรรม" (discourse) และการวิเคราะห์วาทกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ใช้ในงานวิจัยนี้

คำว่า "วาทกรรม" เป็นคำที่ถูกใช้กันอย่างแพร่หลายในวงวิชาการสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ทั้งในตะวันตกและในประเทศไทย แต่ก็เป็นคำที่อธิบายความหมายได้ยาก เช่นเดียวกัน เนื่องจากคำนี้ ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้ถูกใช้ไปในความหมายต่างๆกัน ในหนังสือ Discourses of Difference: An Analysis of Women's Travel Writing and Colonialism ของ Sara Mills (8) ได้สรุปความหมายของ "discourse" ที่มีผู้ใช้ในทฤษฎีวาทกรรมในวงการต่างๆไว้ดังนี้:

1. ภาษาและระบบระเบียบทั้งหมดที่เอื้อต่อการผลิตถ้อยคำที่ถูกพูดหรือตัวบท ("all language and system of rules whereby utterances/texts are produced")
  2. ตัวบทหรือถ้อยคำที่ถูกพูดทั้งหมดที่ถูกผลิตโดยระบบระเบียบเหล่านั้น ไม่ว่าจะมีส่วนภาพเป็นวรรณกรรมหรือข้อเท็จจริงก็ตาม ("all texts and utterances produced by those rules, regardless of their literary or factual status")
  3. กลุ่มของตัวบทหรือถ้อยคำที่ถูกพูดที่ถูกจัดไว้ด้วยกัน ("groupings of texts/utterances")
- มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) ซึ่งเป็นผู้ที่พัฒนาแนวคิดเรื่อง "discourse" อย่าง

เป็นระบบและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวงวิชาการในสาขาต่างๆ ได้ให้ความหมายของ "discourse" ที่มีความเกี่ยวข้องกับความหมายทั้งหมดข้างต้นใน The Archaeology of Knowledge (1972) ว่า "discourse" "บางครั้งหมายถึงข้อความโดยทั่วไปทั้งหมดมองในภาพรวม บางครั้งหมายถึงกลุ่มของข้อความที่แยกออกมาได้เป็นเอกเทศ บางครั้งหมายถึงปฏิบัติการที่มีการจัดระบบระเบียบที่ทำให้เกิดข้อความจำนวนหนึ่งขึ้นได้" ("sometimes as the general domain of all statements, sometimes as an individualizable group of statements, and sometimes as a regulated practice that accounts for a number of statements," Foucault 1972, 80, qtd. in Mills 1997, 6) อย่างไรก็ตาม "discourse" มิได้เป็นเพียงข้อความ ถ้อยคำ หรือภาษาที่ถูกผลิตอย่างมี

เงื่อนไขหรือระบบระเบียบที่คอยกำกับความเป็นไปได้ (หรือไม่ได้) และแนวทางที่จะถูกเอื้อนเอ่ยดัง คำจำกัดความทั้งหลายที่ยกมาเท่านั้น แต่ประเด็นสำคัญที่ทำให้แนวทางการวิเคราะห์ “discourse” ของฟูโกต์มีความโดดเด่นกว่าของผู้อื่นและทรงพลังในการใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมก็คือ การที่ฟูโกต์มองว่า “discourse” หรือวาทกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ให้กับสิ่ง/กลุ่มคนที่ถูกพูดถึง ซึ่งกลายเป็น “วัตถุของวาทกรรม” และให้ “ความเป็นอัตบุคคล” (subjectivity) หรือตำแหน่งตัวตน (subject position) แก่คนที่ผลิตหรือใช้วาทกรรมนั้น ดังที่ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้สรุปความหมายของวาทกรรมตามแบบฟูโกต์ไว้โดยสังเขปใน วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น (2542) ซึ่งเป็นงานที่ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมในบริบทสังคมไทยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการประยุกต์ใช้มันในทศวรรษนี้ในวงวิชาการสังคมศาสตร์ไทย อาจกล่าวได้ว่า “วาทกรรม” ตามแบบฟูโกต์หมายถึง

ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณะ [อัตลักษณ์] (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็ความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง . . . [และ] ยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็น... “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) . . . [ใน] ขณะเดียวกัน วาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้เอกลักษณะ [อัตลักษณ์] และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณะ [อัตลักษณ์] และความหมายบางสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในสังคม เลื่อนหายไปพร้อมๆ กันด้วย (displace) (3-4)

ดังนั้น วาทกรรมในความหมายนี้ จึงหมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้างความหมาย—หรืออัตลักษณ์—ให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ผู้ให้ความหมายและผู้ถูกให้ความหมาย) นั่นเอง โดยที่กระบวนการสร้างความหมายดังกล่าวกระทำผ่านภาษาและการสื่อสารด้วยยุทธวิธีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสื่อสารภาษาหรือการใช้วาทกรรมดังกล่าวในทางปฏิบัติ (discursive practices) เช่น การพูด การเขียน จารึก ปฏิบัติ รวมถึงสถาบันทางสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

อาจกล่าวได้ว่าความหมายของวาทกรรมที่อธิบายโดยไชยรัตน์นั้น สอดคล้องกับความหมายตามการใช้ของฟูโกต์ในกลุ่มงานเขียนของเขาในช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 ซึ่งมักเรียกกันว่าเป็นช่วงการวิเคราะห์แบบ “วงศ์วิทยา” (genealogy) ในงานเขียนในช่วงดังกล่าว ฟูโกต์เชื่อมโยงแนวคิดเรื่องวาทกรรมเข้ากับเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมอย่างชัดเจนกว่างานในช่วงก่อนๆ รวมทั้งยังได้ขยายขอบเขตของ “วาทกรรม” ให้รวมถึงปฏิบัติการและสถาบันทาง

สังคมด้วย มากกว่าการวิเคราะห์ในยุคก่อนๆของเขาซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์ระบบกฎเกณฑ์ภายในตัววาทกรรมเอง⁷ งานในกลุ่มนี้ เช่น เรื่อง Discipline and Punish (19...) และ The History of Sexuality, vol. 1 (1980) ตามการอธิบายของฟูโกต์ในบทความ "Nietzsche, Genealogy, History" (1977; สรุปความใน ธงชัย วินิจจะกุล, 2534) อาจกล่าวได้ว่า การวิเคราะห์วาทกรรมแบบวงศาวทยาเป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ให้เห็นกระบวนการ ขั้นตอน และขณะต่างๆของ "การเผยตัวขึ้น" (emergence) หรือการปรากฏ/เกิด/ถูกสร้างขึ้น ของอัตลักษณ์หรือแนวคิดทางสังคม/วัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จากการปะทะประสานกันในรูปแบบเฉพาะหนึ่งๆของชุดวาทกรรมต่างๆและปัจจัยทางสังคมในยุคนั้นๆ (ธงชัย วินิจจะกุล, 2534: 43) โดยที่ฟูโกต์มองว่า การเผยตัวหรือการเกิดขึ้นของอัตลักษณ์หรือความหมายของบางสิ่งบางอย่างในประวัติศาสตร์นั้น เกิดจากการมาปะทะประสานกันของวาทกรรมย่อยชุดต่างๆในเวลานั้นๆ ประกอบกับอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมบางประการ ซึ่งสร้างให้เกิดความหมายหรืออัตลักษณ์ใหม่ โดยที่วาทกรรมบางชุดอาจมีอิทธิพลครอบงำหรือกดทับวาทกรรมชุดอื่นๆจนกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลัก แต่ภาวะการครอบงำนี้ก็มิใช่เป็นภาวะที่มีเสถียรภาพ และอาจมีการต่อสู้ช่วงชิงเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุดของวาทกรรมต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมได้ ดังที่ฟูโกต์ (1990) ได้กล่าวไว้ว่า

เราต้องมองว่าวาทกรรมเป็นชุดของวาทกรรมย่อยๆหลายๆส่วนที่ไม่มีมีความต่อเนื่องกัน ซึ่งมีได้มีหน้าที่ที่เหมือนกันหรือคงที่ ... เราต้องไม่คิดว่าโลกของวาทกรรมนั้นแบ่งออกเป็นวาทกรรมที่ได้รับการยอมรับกับวาทกรรมที่ถูกกีดกัน หรือแบ่งเป็นวาทกรรมที่ครอบงำกับวาทกรรมที่ถูกครอบงำ แต่ควรจะมองว่าโลกของวาทกรรมนั้น ประกอบด้วยวาทกรรมในหน่วยย่อยหลายๆหน่วยที่มาอยู่ร่วมกัน

⁷ ใน "Archaeology, Genealogy, Ethics" (1986) อาร์โนลด์ ไอ. เดวิดสัน (Arnold I. Davidson) ได้แบ่งช่วงวิธีการวิเคราะห์ในงานของฟูโกต์ออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงโบราณคดี (Archaeology) เป็นช่วงที่ฟูโกต์สนใจศึกษาวาทกรรมในฐานะของระบบของกระบวนการในการผลิต จัดระเบียบ จัดสรร หมุนเวียน และจัดการข้อความ (statements) อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อสร้าง "ความรู้" ดังนั้น จึงเน้นไปที่การวิเคราะห์ให้เห็นกฎเกณฑ์ในวาทกรรมในการผลิตและการเปลี่ยนแปลงวาทกรรม ตัวอย่างของงานในกลุ่มนี้เช่น The Order of Things (221-4, 227) 2) ช่วงวงศาวทยา (Genealogy) เป็นวิธีการศึกษาที่สนใจศึกษาวาทกรรมให้เห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างระบบการสร้างความจริงและรูปแบบต่างๆของอำนาจ ตัวอย่างงานในกลุ่มนี้ เช่น Discipline and Punish และ The History of Sexuality, vol. 1 (224-7) และ 3) ช่วงจริยศาสตร์ (Ethics) เป็นช่วงที่ฟูโกต์สนใจศึกษา "จริยศาสตร์" (ethics) ในแง่ของความสัมพันธ์ของตัวตนที่มีต่อตนเอง โดยศึกษาว่าปัจเจกบุคคลมีวิธีการอย่างไรในการสร้างตนเองให้เป็นอัตบุคคลที่มีศีลธรรม (moral subject) ในการกระทำต่างๆของตนเอง เช่น ใน The History of Sexuality, vol. 2, vol. 3 และ vol. 4 ซึ่งเป็นเล่มที่ยังมิได้ตีพิมพ์ โปรดดู ธงชัย วินิจจะกุล (2534); นพพร ประชากุล (2547)

และสามารถที่จะมีปฏิสัมพันธ์กันในยุทธวิธี (strategies) หลากหลายลักษณะ (100)⁸

นั่นคือ เราต้องมองว่าวาทกรรมในลักษณะที่เป็น

องค์ประกอบหรือกลุ่มก้อนเชิงกลยุทธ์ (tactical elements or blocks) หลายๆ กลุ่มที่ทำงานร่วมกันในสนามหรือพื้นที่ของความสัมพันธ์ของพลังต่างๆ อาจมีวาทกรรมย่อยที่แตกต่างกันหรือแม้แต่ขัดแย้งกันหลายๆวาทกรรมที่ใช้ยุทธวิธีเดียวกัน และในทางตรงกันข้าม วาทกรรมเหล่านี้อาจถูกหมุนเวียนใช้จากยุทธวิธีแบบหนึ่งไปสู่ยุทธวิธีอีกแบบหนึ่งที่ตรงกันข้ามกัน โดยที่มิได้เปลี่ยนรูปแบบของตนเองเลยก็ได้ (101-2)⁹

และนอกจากนั้น วาทกรรมยัง “เป็นทั้งเครื่องมือและผลของอำนาจ แต่ก็อาจเป็นอุปสรรค สิ่งกีดขวาง จุดที่ตั้งของการขัดขึ้น และจุดเริ่มต้นของยุทธวิธีในการต่อต้านได้อีกด้วย” (101)¹⁰

ดังนั้น การวิเคราะห์ในแนววงศาวิทยาจะวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการต่อสู้ช่วงชิงการครอบงำของวาทกรรมชุดต่างๆดังกล่าว รวมถึงปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ที่สร้างให้เกิดอัตลักษณ์หรือความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการในระดับปฏิบัติการของวาทกรรม หรือการใช้วาทกรรมในรูปแบบการปฏิบัติต่างๆในสังคมวัฒนธรรมนั่นเอง เช่น โดยการวิเคราะห์ให้เห็นว่า

วาทกรรมนั้นๆประกอบด้วยสิ่งใดที่ถูกพูดถึง และสิ่งใดที่ถูกปิดบังซ่อนเร้นไว้ คำพูดแบบใดที่ถูกบังคับว่าต้องมี และแบบใดถูกห้ามไม่ให้พูด; วาทกรรมนั้นๆมีรูปแบบการแสดงออกที่หลากหลาย และน่าจะก่อให้เกิดผลที่แตกต่างกันไป—ตามแต่เงื่อนไขว่าใครกำลังพูด ตำแหน่งของอำนาจของคนผู้นั้น และ บริบทของ

⁸ ข้อความในภาษาอังกฤษคือ “. . . we must conceive discourse as a series of discontinuous segments whose tactical function is neither uniform nor stable. . . . we must not imagine a world of discourse divided between accepted discourse and excluded discourse, or between the dominant discourse and the dominated one; but as a multiplicity of discursive elements that can come to play in various strategies.”

⁹ ข้อความในภาษาอังกฤษมีดังนี้ “Discourses are tactical elements or blocks operating in the field of force relations; there can exist different and even contradictory discourses within the same strategies; they can, on the contrary, circulate without changing their form from one strategy to another, opposing strategy.”

¹⁰ ข้อความในภาษาอังกฤษมีดังนี้ “. . . discourse can be both an instrument and an effect of power, but also a hindrance, a stumbling-block, a point of resistance and a starting point for an opposing strategy.”

สถาบันทางสังคมที่คนผู้นั้นดำรงอยู่—อย่างไรบ้าง; และวาทกรรมนั้นๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงและการกลับมาใช้รูปแบบการใช้/ปรากฏแบบเดิมๆ เพื่อวัตถุประสงค์ที่ตรงกันข้ามกันกันอย่างไรบ้าง (100)¹¹

โดยที่ การวิเคราะห์ดังกล่าวนั้นจะถูกนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมในวงกว้างที่ตัววาทกรรมนั้นถูกใช้ ทั้งในแง่ผลผลิตในเชิงกลยุทธ์ที่วาทกรรมสร้างให้เกิดขึ้น คือ วาทกรรมนั้นๆ สร้างให้เกิดผลในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและความรู้ อย่างไรก็ตาม และเงื่อนไขการใช้วาทกรรมนั้นๆ ในเชิงยุทธวิธี คือ มีเงื่อนไขของบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมในลักษณะใดที่ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องใช้วาทกรรมนั้นๆ (Foucault, 1990: 102)

๒.๒.๒ วาทกรรมกับการควบคุมพลเมืองในยุคสมัยใหม่

งานของฟูโกต์ในช่วงที่ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบวงศาวិทยาที่กล่าวถึงข้างต้น ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีให้เห็นการกำเนิด เส้นสนกลในและเทคนิควิธีการของอำนาจในการควบคุมมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ ได้แก่ในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา () โดยที่ฟูโกต์มองว่าในยุคสมัยใหม่นี้ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้อำนาจในการควบคุมคนในสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่รัฐรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางและพยายามควบคุมทรัพยากรในทุกๆ ด้าน รวมทั้งมนุษย์ด้วย (Rabinow, 1984: 16) จากเดิมที่เป็นเรื่องของการใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญจากผู้มีอำนาจจากเบื้องบนสู่เบื้องล่างดังเช่นในระบบการปกครองในยุคก่อนๆ เช่น ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่เน้นการใช้อำนาจของผู้ปกครองหรืออำนาจของกฎหมาย มาเป็นการใช้อำนาจในรูปแบบใหม่ คือ อำนาจในการควบคุมจัดการกับ “ชีวิตมนุษย์” และกลไกที่เกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการสร้างองค์ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ซึ่งทำให้ชีวิตมนุษย์กลายเป็นสิ่งที่ถูกศึกษา คำนวณ ประเมิน พุดถึง และกลายเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องใส่ใจและจัดการในที่สุด หรือที่ฟูโกต์เรียกว่าเป็น “อำนาจเหนือชีวิต” หรือ “ชีวอำนาจ”¹² (bio-power) ซึ่งฟูโกต์มองว่าการใช้อำนาจควบคุมชีวิตมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องและเป็นไปเพื่อสนับสนุนการระดมแรงงานมนุษย์ในระบบทุนนิยม และเป็นลักษณะที่สำคัญของยุคสมัยใหม่ (Foucault, 1990: 143) อำนาจเหนือชีวิตผู้คนผ่านกระบวนการควบคุมจัดการกับ “ชีวิต” ดังกล่าว มีลักษณะที่ต่างไปจากอำนาจในการ “เอาชีวิต” หรือ “ทำลายชีวิต” โดยผู้มีอำนาจในสังคมในยุคก่อนหน้า ซึ่งแม้

¹¹ ข้อความในภาษาอังกฤษมีดังนี้ “It is this distribution [of discourse] that we must reconstruct, with the things said and those concealed, the enunciations required and those forbidden, that it comprises; with the variants and different effects—according to who is speaking, his position of power, the institutional context in which he happens to be situated—that it implies; and with the shifts and reutilizations of identical formulas for contrary objectives that it also includes.”

¹² คำแปลของนพพร ประชากุล (2547: [15])

จะมองว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ “ถูกใช้” ได้สำหรับการบังคับให้เชื่อฟังคำสั่งหรือการลงโทษ แต่ก็มีได้มีแนวคิดที่จะเข้ามาควบคุม ฟุ่มพัก บั่นแต่งชีวิตให้เป็นไปตามแนวทางใดแนวทางหนึ่งอย่างเป็นระบบแต่อย่างใด (Foucault, 1990: 135-39)

ใน The History of Sexuality, vol. 1 ฟูโกต์อธิบายว่าชีวอำนาจจะถูกใช้ใน 2 ระดับหรือผ่านทางเทคนิค 2 แบบ คือ ในระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ การควบคุมร่างกายของปัจเจกบุคคลผ่านกระบวนการสร้างระเบียบวินัย (disciplines) ในแนวทางดังกล่าว ร่างกายมนุษย์จะถูกมองว่าเป็นเครื่องจักรที่สามารถถูกจัดระเบียบ ปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มประสิทธิภาพและประโยชน์ให้แก่ระบบการผลิต พร้อมทั้งกลายเป็น “ร่างที่เชื่อฟัง” (docile bodies) ซึ่งง่ายต่อการควบคุมมากขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการสร้างระเบียบวินัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างวินัยทางร่างกายผ่านสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น กองทัพ โรงงาน โรงพยาบาล โรงเรียน ทักษสถาน ฯลฯ ซึ่งได้กำหนดเทคนิคในการใช้ร่างกายของผู้ใช้ได้อำนาจลงไปในรายละเอียดปลีกย่อยในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดแยกพื้นที่และแบ่งลำดับบุคคลอย่างเป็นระบบ การควบคุมการใช้เวลาและการเคลื่อนไหวร่างกายให้มีประสิทธิภาพ การจัดระเบียบกิจกรรมที่ต้องทำให้เป็นขั้นเป็นตอน การรวบรวมพลังจากองค์ประกอบย่อยๆ ทางร่างกายและเวลา เป็นต้น ดังที่ฟูโกต์ได้บรรยายไว้ใน Discipline and Punish แนวทางนี้เรียกว่าเป็น “การเมืองเรื่องกายวิภาคของร่างกายมนุษย์” (an anatomo-politics of the human body) ส่วนการควบคุมชีวิตภายใต้ชีวอำนาจในอีกทางหนึ่งเป็นการควบคุมในระดับสังคมวงกว้าง ได้แก่ การควบคุมร่างกายมนุษย์ในระดับประชากร โดยแนวทางนี้จะมองร่างกายมนุษย์โดยภาพรวมในฐานะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรง “เผ่าพันธุ์มนุษย์” หรือ “ประชากร” โดยถือว่าร่างกายของมนุษย์ในสังคมโดยรวมถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการการมีชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ทางชีวภาพ ดังนั้น จึงต้องมีการควบคุมกระบวนการต่างๆ ของร่างกายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว เช่น การเจริญพันธุ์ การเกิดและการตาย ระดับสุขภาพ อายุขัย และความยืนยาวของชีวิต การควบคุมในแนวทางนี้เรียกว่าเป็น “การเมืองเรื่องชีวภาพของประชากร” (a bio-politics of the population) โดยที่แนวทางทั้งสองอาจถูกใช้ร่วมกันเพื่อควมมีประสิทธิภาพในการควบคุมประชากรทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับนโยบายทางสังคม เช่น ในเรื่องการควบคุมเพศวิถีของเด็ก การกดขี่เรื่องภาวะฮิสทีเรียในร่างกายผู้หญิง การคุมกำเนิด และการทำให้ “ความเบี่ยงเบนทางจิต” (perversions) ต่างๆ กลายเป็นความป่วยทางจิต ดังที่ฟูโกต์ได้วิเคราะห์ใน The History of Sexuality, vol. 1 (1990: 139, 143, 146-47, 104-5)

อาจกล่าวได้ว่าลักษณะร่วมที่สำคัญประการหนึ่งของเทคนิควิธีการในการควบคุมชีวิตมนุษย์ทั้งสองแนวทางก็คือ “การสร้างบรรทัดฐานความปกติ” (normalization) นั่นเอง กล่าวคือ มีการประเมิน เปรียบเทียบ และจัดลำดับประชากรในแง่มุมต่างๆ จนได้ “ลักษณะบรรทัดฐานความ

ปกติ” (norms) คือ ลักษณะร่างกาย จิตใจ หรือ เพศวิถี ที่ถือว่าเป็นมาตรฐานบังคับ “ความปกติ” ซึ่งจะถูกนำกลับมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดประเมินประสบการณ์ชีวิตและสภาวะทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์—ที่ในความเป็นจริงแล้วอาจมีความหลากหลายมากกว่าที่เกณฑ์ดังกล่าวจะครอบคลุมได้ โดยที่การสร้างลักษณะ “ปกติ” ดังกล่าว เกิดขึ้นได้จากการสร้างลักษณะในด้านตรงข้าม คือ ลักษณะที่ “เบี่ยงเบน” หรือ “ผิดปกติ” ขึ้นในเวลาเดียวกัน ราบินาว (Rabinow, 1984: ...) ได้สรุปความคิดของฟูโกต์ในเรื่องนี้ว่า เทคโนโลยีการสร้างบรรทัดฐานความปกติมีบทบาทสำคัญในการสร้าง จัดประเภท และควบคุม “สิ่งประหลาด” (anomalies) ในสังคม โดยการแยกสิ่งที่ประหลาดหรือผิดปกตินั้นออกมาจากกลุ่มโดยรวม แล้วจึงพยายามทำให้สิ่งประหลาดเบี่ยงเบนนั้น “ปกติ” ด้วยกระบวนการขัดเกลาหรือรักษา โดยที่เทคโนโลยีดังกล่าวจะถูกมองว่าเป็นกระบวนการที่ “เป็นกลาง” ในการจัดการกับความเบี่ยงเบนทางสังคมที่เป็นอันตราย ทั้งๆที่จริงแล้วภาวะเบี่ยงเบนที่เป็นอันตรายดังกล่าว ก็เป็นสิ่งถูกสร้างขึ้นโดยที่เทคโนโลยีการสร้างบรรทัดฐานความปกตินั้นเอง ดังที่ฟูโกต์ได้แสดงไว้อย่างละเอียดใน *Discipline and Punish* และ *The History of Sexuality, vol. 1* ความก้าวหน้าที่ชี้อำนาจในศตวรรษที่ 19 เกิดขึ้นพร้อมๆกับการปรากฏและการเพิ่มจำนวนขึ้นของ “ประเภท” ของความประหลาดเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ เช่น พวกกลุ่มเสี่ยง (the delinquent) พวกวิปริต (the pervert) ซึ่งมีการอ้างว่าเทคโนโลยีการสร้างความปกติ เช่น การควบคุมระเบียบวินัยหรือการสาธารณสุข จะช่วยกำจัดให้หมดไปได้ แต่ก็ไม่เคยเป็นเช่นนั้น เนื่องจากแท้ที่จริงแล้ว “ความเบี่ยงเบน” จากบรรทัดฐานดังกล่าวถูกสร้างขึ้นอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อการดำรงอยู่ของตัวกระบวนการสร้างบรรทัดฐานความปกติ—และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผูกติดอยู่กับกระบวนการนั้น—นั่นเอง (21) การนำเสนอกระบวนการนี้ในลักษณะที่เป็นกลาง “เป็นธรรมชาติ” หรือ “เป็นวิทยาศาสตร์” ทำให้ปัจเจกบุคคลที่อยู่ภายใต้กระบวนการดังกล่าวอาจมิได้รู้สึกว่าคุณบังคับคุกคาม แต่กลับซึมซับเอากระบวนการเหล่านั้นเข้ามาเสมือนหนึ่งเป็นความคิดของตนเอง และถูกสร้างให้เป็นอัตบุคคลแบบต่างๆ เช่น เป็น “พลเมืองดี” “นักเรียนที่ดี” “คนป่วย” “ผู้หญิงที่เป็นฮิสทีเรีย” “ผู้ที่มีความรับผิดชอบในเรื่องเพศ” “ผู้เบี่ยงเบนทางเพศ” ฯลฯ ที่มีนัยบ่งบอกถึงการประเมินคุณค่าตามบรรทัดฐานความปกติและการแบ่งแยกขั้วเป็นคู่ตรงข้ามภายใต้บรรทัดฐานนั้นๆ

นพพร ประชากุล (2547: [21]) ได้สรุปว่ากระบวนการควบคุมชีวิตมนุษย์หรือการบังคับใช้ชี้อำนาจดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหลักในงานของฟูโกต์ ซึ่งก็คือ การสืบสาวให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของสภาวะสมัยใหม่ในสังคมตะวันตก โดยที่ฟูโกต์พยายามตอบคำถามว่าสังคมตะวันตกเปลี่ยนผ่านจากสังคมจารีตมาสู่สังคมสมัยใหม่—ที่ยังดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้—ได้อย่างไร ฟูโกต์ปฏิเสธคำอธิบายที่มักใช้กันจนเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ความคิด ก็คือ การเปลี่ยนผ่านจากความมั่งงายไร้เหตุผลมาสู่ความมีเหตุผล จากแนวคิดอำนาจ

นิยมมาสู่การปลดปล่อยหรือเสรีนิยม จากภาวะหยุดนิ่งมาเป็นก้าวหน้า แต่กลับชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นไปได้ด้วยกระบวนการสำคัญต่างๆที่เกิดขึ้นไปพร้อมกัน คือ 1) การสถาปนาระบบพื้นฐาน ซึ่งมีฐานความคิดอยู่ที่การแบ่งแยก (division) และการกีดกัน (exclusion) ซึ่งจะแบ่งแยกคนหรือสิ่งต่างๆออกเป็นสิ่งที่ปกติ/ดี และไม่ปกติ/ไม่ดี ดังกล่าวมาแล้ว พร้อมๆกับการแยกสิ่งที่ไม่เข้ากับบรรทัดฐานนั้นไปควบคุม โดยอ้างว่าเป็นไปเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สิ่งเหล่านั้น “กลับคืน” สู่สภาวะปกติ 2) การเปลี่ยนแปลงลักษณะของอำนาจ จากที่เป็นการบังคับใช้อำนาจจากเบื้องบน มาเป็นอำนาจในลักษณะที่แผ่ซ่าน เข้าไปจัดการกับรายละเอียดปลีกย่อยเล็กๆน้อยๆ ในกิจกรรมต่างๆของมนุษย์มากขึ้น เช่น ในการควบคุมระเบียบวินัยในสถาบันทางสังคมต่างๆดังได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งทำให้อำนาจในแบบสมัยใหม่สามารถควบคุมผู้คนได้อย่างแน่นหนาขึ้น และ 3) กระบวนการทำให้มนุษย์กลายเป็นวัตถุแห่งการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้ง เช่น ในกระบวนการสร้างองค์ความรู้ของศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ

อาจสรุปได้ว่า สำหรับฟูโกต์ กระบวนการทำให้กลายเป็นสมัยใหม่โดยการควบคุมจัดการชีวิตมนุษย์ดังกล่าว ถูกกระทำผ่านการสร้าง การเผยแพร่ และการบังคับใช้วาทกรรม ซึ่งก็คือบรรดา “องค์ความรู้” ที่สร้างโดยสาขาวิชาต่างๆที่เข้ามาจัดการร่างกายและจิตใจของมนุษย์ด้วยวิธีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการวิจัย ประเมิน ประมวลความรู้ วางบรรทัดฐาน จัดระเบียบ คัดแยก เยียวยากรักษา พื้นฟู เช่น การแพทย์ ชีววิทยา จิตวิทยา จิตวิเคราะห์ ฯลฯ วาทกรรมเหล่านี้เป็นเสมือนความรู้พื้นฐานที่ยึดโยงวิธีการทางอำนาจทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับนโยบายควบคุมประชากรของรัฐไว้ด้วยกัน และถูกนำไปเผยแพร่และบังคับใช้ผ่านปฏิบัติการของวาทกรรมและสถาบันทางสังคมต่างๆกันไป ในกรณีของการสร้างระเบียบวินัยจะเห็นได้จากการปฏิบัติจัดการควบคุมร่างกายและจิตใจในสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น กองทัพ โรงพยาบาล โรงเรียน โรงงาน ทัณฑสถาน วัด คลินิกจิตแพทย์ ซึ่งมีกระบวนการปลีกย่อยในรายละเอียดของเทคนิควิธีการและยุทธวิธีในการปฏิบัติมากมาย เช่น การจัดการเวลา สถานที่ และร่างกายบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ การตรวจและประเมินคุณค่าร่างกายและจิตใจของปัจเจกบุคคล การสารภาพ และในตัวบทต่างๆที่ถูกผลิตออกมาเพื่อกำกับและสนับสนุนการปฏิบัตินั้นๆ เช่น ตัวบทประเภทตำรา/คู่มือเกี่ยวกับยุทธวิธีในการรบ การบริหารการฝึกงาน การจัดการศึกษา ธรรมชาติของสังคม ฯลฯ ในขณะที่การควบคุมประชากรจะมีเทคนิคที่สำคัญ คือ วิชาประชากรศาสตร์ การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรและผู้อาศัย และการสร้างตารางวิเคราะห์ทรัพย์สินและการกระจายทรัพย์สินนั้น (Foucault, 1977, 1990) วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าตัวบท แต่รวมถึงการใช้วาทกรรมนั้นในการปฏิบัติจริงเพื่อสร้างอัตลักษณ์และความสัมพันธ์เชิงอำนาจบางประการอีกด้วย

กระบวนการทำงานของอำนาจผ่านปฏิบัติการของวาทกรรมในการควบคุมและในขณะเดียวกัน “สร้างตัวตน” แบบต่างๆของพลเมืองที่ฟูโกต์กล่าวถึงนี้ แม้จะมีได้กล่าวถึงคนพิการ

หรือความพิการโดยตรง แต่ก็มีเกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่งกับกระบวนการสร้างความหมายของความพิการในสังคม ซึ่งได้มีนักวิชาการการศึกษาต่อยอดความคิดของฟูโกต์ เพื่อศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความพิการ ซึ่งจะขอล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป

๒.๒.๓ วาทกรรมกับการสร้าง "ความพิการ"

นับแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ได้มีงานเขียนและงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างความหมายของความพิการโดยปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ผ่านปฏิบัติการของวาทกรรมและสถาบันทางสังคมต่างๆ ซึ่งมีขอบเขตและจุดเน้นที่ต่างกันไป ทั้งงานที่กล่าวถึงการสร้างความหมายความพิการโดยรวม และที่เน้นไปที่ความพิการเฉพาะบางประเภทหรือคนพิการบางกลุ่ม ในที่นี้จะขออ้างอิงจากงานกลุ่มแรกเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *A History of Disability* (1982/1997) ของ อองรี-ฌาค สตีเกอร์ (Henri-Jacques Stiker) *Enforcing Normalcy: Disability, Deafness, and the Body* (1995) ของ เลนนาร์ด เจ. เดวิส (Lennard J. Davis) *Cultural Locations of Disability* (2006) ของ แชรอน แอล. สไนเดอร์ และเดวิด ที. มิตเชล (Sharon L. Snyder and David T. Mitchell) และบทความบางเรื่องจาก *The Disability Studies Reader* (1997) ซึ่งมีเลนนาร์ด เจ. เดวิส เป็นบรรณาธิการ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการประกอบสร้างความหมายของความพิการในสังคมวัฒนธรรมในวงกว้าง

งานศึกษาด้านความพิการศึกษาดังกล่าวข้างต้นวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างความหมายของความพิการในสังคมตะวันตก ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ยุคสมัยโบราณ คือ สมัยกรีก-โรมัน จนถึงยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่อง *A History of Disability* (1982/1997) ของ อองรี-ฌาค สตีเกอร์ (Henri-Jacques Stiker) ในงานดังกล่าว สตีเกอร์ได้วิเคราะห์ "ความพิการ" ในวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุโรปและฝรั่งเศส ในฐานะวาทกรรม หรือ ระบบการสร้างความหมายแก่ความพิการ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย จากตัวบทและปฏิบัติการทางสังคมในด้านต่างๆ เริ่มจากยุคพระคริสตธรรมเก่าและยุคกรีก-โรมันโบราณ ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมตะวันตก ในยุคพระคริสตธรรมเก่า ซึ่งพิจารณาจากคัมภีร์ทางศาสนาของศาสนายูดาห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ไบเบิล เป็นหลัก สตีเกอร์วิเคราะห์ว่า จากตัวบทดังกล่าว ความพิการถูกมองว่าเป็นความแปลกแยก ทั้งในเชิงชีวภาพและในเชิงศาสนา ในเชิงชีวภาพ ความพิการถูกมองว่าเป็นเรื่องแปลก ผิดธรรมชาติ ในขณะที่ในเชิงศาสนา ความพิการถูกมองว่าเป็นเรื่องของ "ความไม่สะอาด" (uncleanness) "ความไม่บริสุทธิ์" (impurity) ความเป็นโลกียะ (profanity) และความโชคร้าย (misfortune) หรือความทุกข์ทรมาน (suffering) โดยที่ความพิการ หรือ ความบกพร่อง (defect) จะถูกนำไปเชื่อมโยงกับบาป หรือมองว่ามีสาเหตุมาจากบาปของมนุษย์—มิใช่จากพระเจ้า—ซึ่งอาจจะเป็นบาปของชุมชนโดยรวมหรือบาปที่คนผู้นั้นกระทำเอง ความพิการจึงทำหน้าที่เป็นเส้นแบ่งระหว่างโลกของความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและโลกด้านโลกียะ โลกของพระเจ้า

เป็นเจ้าของและโลกของมนุษย์ (26-29) และแนวทางที่เด่นชัดในการปฏิบัติต่อคนพิการที่ปรากฏในตัวบทเหล่านี้ คือ การห้าม (prohibition) มิให้คนที่มีความพิการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น แม้คนพิการจะมีได้ถูกกีดกันมิให้เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา แต่ก็ถูกห้ามมิให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ เป็นพระ ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างโลกของความคิดดีลึกลับและโลกแห่งโลกียะ คนที่มีความพิการบางประเภท เช่น ตาบอด เป็นโรคเกี่ยวกับตาบอดเจ็บที่ต้นขา หรือ จมูกแหว่ง ฯลฯ จะไม่ได้รับอนุญาตให้ถวายเครื่องเช่นบูชา คนพิการถูกห้ามมิให้เข้าร่วมรบ และไม่ให้เข้าร่วมงานเลี้ยงอาหารของชุมชน ในขณะที่ในพระคัมภีร์ไบเบิล ผู้ป่วยด้วยโรคบางโรค เช่น โรคเรื้อน จะถูกกีดกันจากสังคม นอกจากนี้จะได้ผ่านพิธีกรรมชำระล้างเสียก่อน (25) อย่างไรก็ตาม สตีแกลร์วิเคราะห์ว่า การที่ความพิการถูกมองว่าเป็นเรื่องที่เกิดจากตัวมนุษย์เอง (คือเกิดจากบาปของสังคมโดยรวมหรือบาปส่วนบุคคล) ทำให้ความพิการกลายเป็นเรื่องที่ตั้งสมมุติ (มิใช่พระผู้เป็นเจ้าของ) จะต้องรับผิดชอบจัดการทางใดทางหนึ่งเอง เช่นการสร้างข้อห้าม กฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของคนพิการ การรักษาให้หายด้วยพิธีกรรม ฯลฯ การมองเช่นนี้ อาจถือได้ว่าเป็นการมองความพิการในแง่จริยธรรม คือ ในแง่ที่มองว่าความพิการว่าเป็นเรื่องของมนุษย์และอยู่ในความรับผิดชอบมนุษย์

ส่วนในสังคมกรีก-โรมันโบราณ โดยที่ตัวบทที่ใช้ประกอบกรวิเคราะห์มีความหลากหลายมากกว่าตัวบททางศาสนาเช่นในยูคศาสนาฮินดู จึงสามารถมองเห็นระบบการสร้างความหมายของความพิการในหลากหลายแง่มุมมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมกรีกโบราณนั้น สตีแกลร์เสนอว่ามีการมอง "ความผิดปกติ" ของร่างกายในลักษณะที่เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์บางประการที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ (the regimen of necessity) ซึ่งอาจแบ่งแนวทางการมองและการปฏิบัติต่อความพิการออกได้เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางเชิงการแพทย์แบบฮิปโปเครติส (Hippocrates) ซึ่งมองความผิดปกติทางกายในเชิงปฏิฐานนิยมว่าเป็นเรื่องการผิดกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ที่จะต้องได้รับการรักษา แนวทางนี้จะเน้นไปที่ความผิดปกติทางกายที่เป็นความเจ็บป่วย ความอ่อนแอ หรือการเสื่อมสภาพไปของอวัยวะบางอย่างในร่างกาย ซึ่งรวมถึงการสูญเสียประสาทสัมผัส เช่น ตาบอด หูหนวกด้วย แนวทางนี้จะพัฒนาเป็นการแพทย์แผนตะวันตกในยุคสมัยใหม่ต่อไป ส่วนอีกแนวทางหนึ่งได้แก่ การมองความผิดปกติของร่างกายว่าเป็นเรื่องของชะตากรรม (destiny) หรือ โศกนาฏกรรม (tragedy) ที่มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยเกิดจากการดลบันดาล และสื่อถึงความโกรธหรือคำสาปของเทพเจ้าที่มีต่อความผิดที่คนในชุมชนหรือสังคมนั้นได้เคยทำไว้ ซึ่งอาจมีใครคนหนึ่งที่ความผิดปกติทางร่างกายนั้นโดยตรง เช่น อาจเป็นบรรพบุรุษ การมองในแนวทางนี้ มักใช้กับความผิดปกติทางร่างกายประเภทความพิการแบบผิดปกติแต่กำเนิด (congenital malformation/deformity) และทำให้เกิดปฏิกิริยาในทางปฏิบัติที่สำคัญ คือ ธรรมเนียมการนำเด็กแรกเกิดที่มีความพิการในลักษณะดังกล่าวไปปล่อยทิ้งไว้ในที่

ห่างไกลจากชุมชน เช่น ในป่าหรือบนภูเขา ซึ่งสติแกรวิเคราะห์ว่า แสดงถึงความกลัวของชุมชน นั้นๆที่มีต่อความพิการในลักษณะดังกล่าว ซึ่งถูกมองว่าอาจนำหายนะมาสู่ชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเป็นหมันและการสูญเสียเผ่าพันธุ์ เนื่องจากลักษณะการผิดรูปผิดร่าง ดังกล่าวถูกมองว่าสื่อถึงการคุกคามต่อบรรทัดฐานของรูปลักษณะที่แสดงถึงความเป็นเผ่าพันธุ์ มนุษย์ การนำเอาเด็กไปปล่อยทิ้งไว้ จึงมิใช่การลงโทษเด็กนั้น แต่เป็นการส่งเด็กที่มีความพิการ นั้น—ซึ่งเป็นสัญญาณของสิ่งเหนือธรรมชาติ นอกการควบคุมของมนุษย์—คืนสู่เทพเจ้า ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้ประทานเด็กนั้นมาให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ ธรรมเนียมการปฏิบัตินี้ ยังทำให้เห็นว่าความพิการมิใช่เรื่องส่วนบุคคลหรือเฉพาะครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง แต่เป็นเรื่องส่วนรวมของคนทั้ง ชุมชน (40)

จะเห็นได้ว่า วิธีคิดและแนวทางการปฏิบัติต่อความพิการหรือ “ความผิดปกติ” ทางร่างกายในวัฒนธรรมกรีก-โรมันโบราณนั้น ขึ้นอยู่เป็นอันมากต่อลักษณะและที่มาของความพิการ กล่าวคือ หากเป็นความพิการผิดรูปผิดร่างมาแต่กำเนิด เด็กทารกที่มีลักษณะดังกล่าวจะถูกนำไปปล่อยทิ้งไว้ แต่หากเป็นความเจ็บป่วย ความเสื่อมถอยของอวัยวะที่เกิดขึ้นภายหลัง หรือการสูญเสียประสาทสัมผัสรับรู้ รวมถึงความพิการของนักรบที่เกิดจากการบาดเจ็บในสงคราม ก็จะได้รับ การดูแลรักษา นอกจากนี้ (46) ในบางกรณี ความพิการยังอาจถูกมองในแง่ที่แสดงถึงการ มีความสามารถหรือพลังพิเศษ เช่น ซิเซโร (Cicero) มองว่าการตาบอดหรือหูหนวกสามารที่จะเป็นลักษณะพิเศษในแง่ดีได้ คือ อาจทำให้ผู้ที่มีลักษณะดังกล่าวเกิด “ความสำราญที่เกิดจาก ความมืดและความเงียบ” ที่คนที่ใช้ตามองและใช้หูฟังไม่อาจเข้าถึงได้ (อ้างถึงใน Stiker: 1990, 41) หรือการที่คนตาบอดมักถูกมองว่ามีความสามารถในการหยั่งรู้และพยากรณ์เหตุการณ์ต่างๆ ได้ เช่น ตัวละครไทเรซิแอส (Tiresias) ในตำนานเรื่อง Oedipus ส่วนทัศนคติและการปฏิบัติของ สังคมที่มีต่อความพิการทางสมองและความพิการทางจิต เช่น “ความบ้า” นั้น มีความหลากหลาย “คนบ้า” โดยทั่วไป ซึ่งถูกมองว่าเกิดจากการทำความผิดบางอย่าง จะถูกสังคมหลีกเลี่ยงและอาจ ถูกแสดงความรังเกียจด้วยการปาก้อนหินหรือถ่มน้ำลายใส่ รวมทั้งมีการแนะนำให้แต่ละครอบครัว เก็บคนที่มีอาการดังกล่าวไว้ในบ้าน มิให้ออกไปรบกวนคนอื่นๆในสังคม (44) แต่ในขณะเดียวกัน ในบางกรณีก็มีการมอง “ความบ้า” ด้วยความเคารพยำเกรงว่าเป็นการแสดงออกถึงพลังของสิ่ง เหนือธรรมชาติ เช่น การมาเข้าทรงของเทพเจ้า และอาจมีอำนาจในการพยากรณ์ความเป็นไปและชี้แนะทางออกให้กับปัญหาที่สังคมนั้นๆกำลังเผชิญอยู่ได้ นอกจากนี้ ยังมีงานเขียนของเพลโต ซึ่งทำให้เราเห็นว่า มีความคิดเกี่ยวกับ “ความบ้า” ที่หลากหลาย เช่น นอกเหนือจากความบ้าแบบ ธรรมดาทั่วไปและความบ้าที่เกิดจากการเข้าทรงของเทพพยากรณ์แล้ว ก็ยังมีความบ้าในพิธีกรรม (ritual madness) ความบ้าในกวีนิพนธ์ (poetic madness) และความบ้าในกามารมณ์ (erotic madness) อีกด้วย (Plato, *Phaedrus*, อ้างถึงใน Stiker: 1990, 44) การปฏิบัติที่ค่อนข้าง

หลากหลายต่อลักษณะที่สังคมมองว่าแปลกและแตกต่างทั้งทางกายและทางจิตนี้ น่าจะแสดงถึงขอบเขตของการยอมรับในความแตกต่างทางจิตใจและสมองที่กว้างขวางกว่าสังคมยุคต่อมาเมื่อการแพทย์ได้ครอบงำการคิดเกี่ยวกับความพิการและมองรวบลักษณะที่แตกต่างหลากหลายเหล่านี้เข้าไว้รวมกันเป็น “ความผิดปกติทางการแพทย์”

นอกจากจะปรากฏร่องรอยความเป็นไปได้ในการมองความพิการบางประเภทในเชิงบวกหรือการยอมรับความแตกต่างทางร่างกายและสภาพทางจิต—แม้จะเป็นความแปลกแยก—ดังกล่าว ในงานเขียนประเภทปรัชญาหรือการปฏิบัติจริงในสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สตีแกรียังชี้ให้เห็นว่า ในงานประเภทเทพปกรณัม (myths) หรือตำนานก็แสดงให้เห็นถึงลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ในเทพปกรณัมของกรีก มีตัวละครหลายตัวที่มีลักษณะของ “ความพิการ” เช่น ฮีเฟสตุส (Hephaestus) เทพเจ้าแห่งไฟและเตาหลอม ซึ่งมีรูปลักษณะที่พิกลพิการและถูกโยนออกจากสวรรค์โดยเทพซุส สตีแกรีชี้ให้เห็นว่าแม้ความพิการจะทำให้ฮีเฟสตุสดูเหมือนถูกกีดกันให้อยู่ในส่วนชายขอบของโครงสร้าง “อำนาจ” แบบที่เทพเจ้าพึงมีเหนือมนุษย์แบบที่มองกันโดยทั่วไป คือถูกมองว่ามีความประหลาด (monstrous) แต่ในเวลาเดียวกันความพิการของเทพองค์นี้ก็กลับเป็นแหล่งของพลังอีกประเภทหนึ่ง นั่นก็คือพลังลึกลับเหนือธรรมชาติในด้านที่เกี่ยวกับเวทมนตร์และการสร้างสรรค์ทางศิลปะ ที่มีคุณสมบัติน่าสะพรึงกลัว (terrifying) และทำให้วิถีทางที่เป็นไปตามธรรมดาปั่นป่วน (destabilizing) หรือหยุดชะงัก (disruptive) หรือ ใต้กลบวิถีอำนาจแบบที่เป็นอยู่ (subversive) ลักษณะที่ขัดแย้งกันเช่นนี้พบได้เช่นเดียวกันในเทพเฮอรัลไมโฟรไดต์ (Hermaphrodite) เทพที่มีสองเพศทั้งชายและหญิงในร่างเดียว ซึ่งเป็นเทพที่มีหน้าที่คุ้มครองการสังวาสและการคลอดบุตร แม้ว่าในสังคมกรีกโบราณโดยทั่วไป ความไม่แน่นอนหรือกำกวมในเรื่องการบ่งบอกเพศหรือการมีสองเพศจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของสิ่งประหลาดและอันตราย เด็กทารกที่เกิดมาโดยมีสองเพศจะถูกมองว่าเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงความพิโรธของเทพเจ้า ซึ่งจะนำหายนะมาสู่ชุมชนนั้นๆ และจะถูกกำจัดให้พ้นจากชุมชนโดยการนำไปปล่อยทิ้งไว้ ถ่วงน้ำ หรือเผาทิ้งเสีย (61) แต่หากมองในระดับศาสนาแล้ว เทพที่มีสองเพศในร่างเดียวอย่างเฮอรัลไมโฟรไดต์ ซึ่งเป็นเทพที่มีลักษณะ “แตกต่าง” จากบรรทัดฐานกลับได้รับการเคารพนับถืออย่างกว้างขวาง โดยถูกมองว่าศักดิ์สิทธิ์และมีพลังอำนาจเหนือเรื่องอื่นๆ ใดๆ ของมนุษย์ เรื่องราวของเทพเจ้าทั้งสององค์นี้แสดงให้เห็นถึงสถานะของความพิการในสังคมกรีกในระดับศาสนา คือ แสดงถึงความแปลกแยกจากบรรทัดฐาน แต่ก็ถูกมองว่ามีพลังอำนาจบางอย่างที่ทำให้เกิดความเคารพยำเกรง

นอกจากเทพเจ้าแล้ว เรื่องราวของมนุษย์ในเทพปกรณัมหรือตำนานกรีก ก็แสดงให้เห็นลักษณะที่ค้านกับบรรทัดฐานในการปฏิบัติในสังคมกรีกโบราณเกี่ยวกับคนพิการเช่นกัน ที่สำคัญได้แก่ ตำนานเรื่องเอดิพัส (Oedipus) ในการวิเคราะห้ตำนานเรื่องดังกล่าว สตีแกรีโยงการปฏิบัติที่เอดิพัสได้รับ ทั้งการถูกนำไปปล่อยทิ้งไว้นอกเมืองในครั้งที่เป็นทารกแรกเกิด และการถูกเนรเทศ

ออกจากเมืองหลังจากที่ชาติกำเนิดถูกเปิดเผยเข้ากับความคิดทางร่างกายของเอดิฟัส—ความเป็นไปได้ที่เอดิฟัสจะเป็นเด็กทารกที่มีความพิการผิดรูปผิดร่างของเพ้ามาแต่กำเนิด และการตาบอดของเอดิฟัสที่เกิดจากการลงโทษตัวเอง โดยมองว่าการที่เอดิฟัสถูกขับออกจากสังคมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์การเชิดชูความเหมือน (sameness/identicalness) ของสังคมที่พยายามที่จะกำจัดผู้ที่มี “ความแตกต่าง” ออกไป โดยที่ความคิดทางร่างกายของเอดิฟัสก็เป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างจากอุดมการณ์ของสังคมดังกล่าว และจัดวางให้เอดิฟัสอยู่ในบทบาทของผู้ที่พยายามที่จะฝืนกระแสการทำเหมือนกันของสังคม ในขณะที่เดียวกัน ตำนานเรื่องเอดิฟัสได้แสดงให้เห็นถึงการตระหนักถึงและวิพากษ์อุดมการณ์ดังกล่าว ทั้งในโครงเรื่องที่แสดงให้เห็นหายนะอันใหญ่หลวงที่เกิดจากการ “ดำเนินตามกัน” ซึ่งปรากฏผลสุดขีดในการที่เอดิฟัสต้องสมรสกับมารดาของตนเองและการเสียชีวิตของบิดามารดาของตน รวมทั้งความทุกข์อันแสนสาหัสที่เอดิฟัสได้รับ และการจบเรื่องในบั้นปลายชีวิตของเอดิฟัสโดยให้ตัวละครดังกล่าวหายไปจากโลกมนุษย์ดุจดังได้รับการพาตัวไปสู่สรวงสวรรค์โดยเทพเจ้า สื่อให้เห็นถึงการได้รับชัยชนะของเอดิฟัสซึ่งก็หมายถึงชัยชนะของวิถีความแตกต่างด้วย ดังที่สตีแกรีได้กล่าวว่า ตำนานเรื่องเอดิฟัสเป็น “การประท้วงต่อการคุมขัง [ต่อการเลียนแบบตามๆกัน (mimesis)] เป็นการเรียกร้องเสรีภาพแบบหนึ่ง” (55) สตีแกรีสรุปว่าทัศนคติ ระบบคิด และวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความคิดในสังคมกรีก-โรมันโบราณนั้น แม้จะแสดงให้เห็นถึงการมองความคิดในฐานะความแปลกแยกเช่นเดียวกับในศาสนายูดาย หากแต่ข้อแตกต่างคือในขณะที่พระคัมภีร์ไบเบิลมองว่าความคิดเป็นเรื่องของมนุษย์ที่มนุษย์—มิใช่พระเป็นเจ้า—จะต้องจัดการ ในวัฒนธรรมกรีก-โรมันโบราณมองว่าความคิดเป็นเรื่องของเทพเจ้าที่มนุษย์พึงหลีกเลี่ยง

ต่อมาในยุคพระคริสตธรรมใหม่ ได้มีความเปลี่ยนแปลงในความคิดเกี่ยวกับความคิดที่สำคัญในคำสอนของพระเยซูคริสต์ กล่าวคือ แม้ว่าความคิดยังคงถูกมองว่ามีสาเหตุมาจาก “บาป” ที่บุคคลนั้นๆได้กระทำ เช่นเดียวกับวิธีคิดในพระคริสตธรรมเก่า หากแต่สิ่งที่แตกต่างคือพระเยซูทรงเน้นการปฏิบัติต่อผู้ที่มีความพิการโดยวิธี “บรรเทาทุกข์และรักษาให้หาย” อันจะเห็นได้ในบทบาทต่างๆที่แสดงถึงการรักษาคนพิการ—เช่น คนตาบอด คนหูหนวก—ให้ “หายจากความพิการ” ของพระเยซูคริสต์ เพื่อให้คนเหล่านั้นได้ “คืนกลับมา” เป็นส่วนหนึ่งของศาสนชุมชนต่อไป ซึ่งตรงกันข้ามกับวิธีการของคัมภีร์พระคริสตธรรมเก่า ที่เน้น “การห้าม” มิให้คนพิการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ พระคริสตธรรมใหม่เน้นให้คนปฏิบัติต่อกันด้วยความรักความเมตตา และเปลี่ยนระบบความคิดเสียใหม่ว่า “ความไม่ศักดิ์สิทธิ์” “ความไม่สะอาด” หรือ “ความไม่บริสุทธิ์” ซึ่งแต่เดิมมองว่าเป็นความหมายของตัวความคิดเองที่มีสาเหตุมาจากบาปของชุมชนหรือของบุคคลนั้น แท้จริงแล้วอยู่ที่การขาดจริยธรรมในจิตใจของมนุษย์ในการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันด้วยความรักความเมตตามากกว่า แนวคิดใหม่นี้ในแง่หนึ่งถือเป็นการ

ปฏิวัติ" วิธีคิดเกี่ยวกับความพิการที่ปรากฏในพระคริสตธรรมเก่าหรือในยุคกรีก-โรมันโบราณ จากที่มองคนพิการเป็นสิ่งแปลกแยกที่ไม่มีทางจะเข้าร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเต็มที่ มาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่หลุดออกจากกระแสเพราะความบกพร่องหรือข้อผิดพลาดบางอย่างที่สามารถแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ และเน้นไปที่การนำคนพิการเข้ามาหลอมรวมกับผู้อื่นในสังคมอีกครั้ง (integration) มากกว่าการกีดกันหรือขับไล่เช่นในยุคก่อน แนวคิดดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็น "หลักการการสงเคราะห์" (the principle of charity) ซึ่งสืบทอดต่อมาในยุคหลัง แม้ในยุคปัจจุบัน หลักการนี้ก็ยังคงดำรงอยู่ และยังมีส่วนสำคัญในการกำหนดความหมายของความพิการให้กับสังคม (32-35)

ในยุคกลางของยุโรป อาจกล่าวได้ว่า หลักการสงเคราะห์นี้เป็นวิธีคิดหลักในการคิดและปฏิบัติเกี่ยวกับคนพิการในสังคม กล่าวคือ แม้ว่าคนพิการในบริบทบางอย่างอาจมีบทบาทที่ก้าวข้ามบทบาทตามขนบของคนพิการ เช่น ตัวตลกในราชสำนัก (the fool) ซึ่งมีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์ต่อพระมหากษัตริย์ หรือ สัตว์ประหลาด (monster) ซึ่งถูกมอง แต่ส่วนใหญ่การมองคนพิการจะได้รับอิทธิพลจากหลักการสงเคราะห์ในศาสนาคริสต์ โดยมองว่าคนพิการเป็นผู้ตกทุกข์ได้ยาก—และมองรวมไปกับผู้ตกทุกข์ได้ยากแบบอื่นๆ เช่น คนจน คนป่วย โดยไม่ได้แยกออกจากกันเด็ดขาด—สมควรที่ศาสนิกที่ดีจะต้องให้การช่วยเหลือ ในที่นี้ คนพิการและคนตกทุกข์ได้ยากอื่นๆถูกมองว่ามีประโยชน์ในสังคม เพราะมีบทบาทเป็นช่องทางหนึ่งให้คนได้ยกระดับทางจิตวิญญาณของตนเอง ผ่านการช่วยเหลือคนเหล่านี้ ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงเกิดระบบการสงเคราะห์ขึ้น โดยมีการจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรสงเคราะห์คนจนหรือผู้ตกทุกข์ได้ยาก (poorhouse) ต่างๆ ขึ้น โดยนำบุคคลเหล่านี้มาอยู่รวมกัน มีที่พัก อาหาร และสวัสดิการให้ โดยที่บางแห่งผู้ที่มาอาศัยอยู่อาจต้องทำงานแลกเปลี่ยนบ้าง และในสมัยนี้เอง จึงได้มีนักการศาสนาหรือนักบุญหลายท่านที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ เช่น Zoticos นักบุญ Augustine นักบุญฟรานซิส ด้วยการที่หลักการสงเคราะห์เน้นการรวมคนพิการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จึงเกิดงานเขียนที่พยายามอธิบายเพิ่มเติมให้ศาสนิกยอมรับคนพิการในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของศาสนชุมชนและหันมาปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์มากขึ้น เช่น ในงานเขียนของนักบุญออกุสติน (Saint Augustine) ซึ่งกล่าวว่า สิ่งที่คุณแปลกประหลาด ไม่ปกติ นั้น แท้จริงแล้วก็เป็นส่วนหนึ่งของแผนที่พระเจ้าเป็นเจ้าของเจ้าดลบันดาลให้เป็นไป ดังนั้น จึงไม่ใช่สิ่ง "ไม่ปกติ" แต่กลับเป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้า ที่ทรงสร้างสรรค์สิ่งที่คุณธรรมดาอย่างเราไม่อาจเข้าใจได้ และโดยนัยนี้ สิ่ง "ไม่ปกติ" (abnormal) แท้จริงแล้วจึงเป็นสิ่งที่ "ปกติ" (normal) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานเขียนของ มิเชล เดอ มงแตญ (Michel de Montaigne) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ในสมัย ในขณะที่นักบุญฟรานซิส (Saint Francis) ยิ่งขยายมโนทัศน์เรื่องคนตกทุกข์ได้ยากในฐานะหนทางในการยกระดับจิตใจของศาสนิกออกไปอีก โดยเสนอให้มองว่า ผู้ตกทุกข์ได้ยาก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนยากจนและคนป่วยเป็นโรคเรื้อรันทันที มีความสำคัญในการช่วยส่งเสริมคุณธรรมความรักความเมตตาให้แก่คริสต์ศาสนิกชน จึงมีบทบาทเทียบเท่ากับพระเยซูเจ้า และตั้งมั่นวิถีคนจน—ได้แก่ความเป็นอยู่อย่างสมถะ—จึงได้รับการสนับสนุนให้คริสต์ศาสนิกชนปฏิบัติตาม โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ในยุคกลาง หลักการสงเคราะห์ตามศาสนาคริสต์ทำให้ความหมายของความพิการมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ความหมายของการเป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างหรือแปลกแยกในเชิงเหนือธรรมชาติหรือศาสนาและเชิงชีววิทยาได้ถูกลดทอนลง คนพิการถูกมองในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมมากขึ้น แม้ว่าจะเป็นส่วนที่แตกต่างหรือส่วนชายขอบ—ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่เริ่มมีขึ้นแล้วในสมัยนี้ อันหมายรวมถึงผู้ที่โชคร้ายหรือตกทุกข์ได้ยากในหลายๆรูปแบบรวมกัน—หรือ ดังที่สติแกรีได้สรุปว่า ความพิการกลายเป็นความแตกต่าง “ที่มีไว้เพื่อรัก เพื่อช่วยเหลือ เพื่อสงเคราะห์ เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น” หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดจากการมองในเชิงศาสนาที่เน้นความกลัว มาเป็นเรื่องของจิตวิญญาณและคุณธรรมมากกว่า มองในแง่หนึ่งอาจดูเหมือนว่าคนพิการมีสถานภาพทางวัฒนธรรมที่ดีขึ้นกว่าในยุคก่อน แต่ในอันที่จริงแล้ว ด้วยการถูกกำหนดบทบาทให้เป็นฝ่ายรับความช่วยเหลือ คนพิการจึงอยู่ในสถานะวัตถุเพื่อการสงเคราะห์ที่น่าสงสาร และการพยายามหลอมคนพิการเข้ากับส่วนอื่นๆของสังคม ในแง่หนึ่งอาจมองได้ว่าเป็นการยอมรับคนพิการมากขึ้น แต่ทว่า การหลอมรวมดังกล่าว ก็ยากที่จะเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ และแท้จริงแล้ว นี่เป็นเสมือนจุดเริ่มต้นสำคัญของกระบวนการปฏิเสธความแตกต่างและเอกลักษณ์ที่คนพิการมี ซึ่งจะมีความเข้มข้นยิ่งขึ้นในยุคต่อๆมา

ต่อมาในยุคคลาสสิกของยุโรป คือ ในศตวรรษที่ 17-18 และเรื่อยมาจนถึงศตวรรษที่ 19 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการให้ความหมายและปฏิบัติต่อความพิการ กล่าวคือ ยุคนี้เป็นยุคที่การแพทย์สมัยใหม่เริ่มมีอิทธิพล และกระบวนการทางการแพทย์ได้เข้ามาแทนที่กระบวนการทางศาสนาในการให้ความหมายกับความพิการ ซึ่งอยู่ในยุคและเป็นไปในแนวทางเดียวกับการเข้ามามีอิทธิพลของแนวคิดชีวอำนาจและการควบคุมวินัยร่างกายพลเมืองและประชากรที่ได้มีการวิเคราะห์ไว้ในงานของฟูโกต์ดังกล่าวข้างต้น ในยุคที่มีความพยายามจัดการกับประชากรและควบคุมพลเมือง ผ่านการสร้างลักษณะบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจคนในสังคมอย่างเป็นระบบ การแพทย์ได้เป็นสถาบันที่สำคัญในการสร้างและพัฒนาลักษณะบรรทัดฐานดังกล่าว ในบริบทเช่นนี้ ความพิการ ซึ่งแต่เดิมอาจเป็นความแปลกแยกที่ถูกให้ความหมายที่ค่อนข้างมีความหลากหลาย เช่น อาจเป็นสัญลักษณ์ของบาป ภัยอันตรายต่อชุมชน แต่ก็อาจได้รับความเคารพยำเกรงในบางกรณีนั้น ภายใต้กระบวนการทางการแพทย์ ซึ่งเน้นมโนทัศน์เรื่องสุขภาพ (health) เป็นอย่างมากนั้น ลักษณะที่แปลกแยกเหล่านี้ จะถูกมองรวมกันไปว่าเป็น “ความทุพพลภาพ” (impairments) ซึ่งเป็นความบกพร่อง ความขาด หรือ ความเจ็บป่วย ของร่างกายที่ต้องการการรักษาเยียวยาจากแพทย์ และควบคุมกันไปในั้น โน้มนำการปฏิบัติในสังคม ได้มีความพยายามในการ

กำหนดตำแหน่งแห่งที่ที่ชัดเจนให้กับภาคส่วนที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐาน (non-conformity) อย่างคนพิการ โดยที่อิทธิพลของแนวคิดเรื่องการสงเคราะห์ก็ยังมีอยู่ ซึ่งจะเห็นได้จากที่มีการก่อตั้งสถานสงเคราะห์ในลักษณะบ้านพัก (hospice) หรือสถานพยาบาล (hospital) ที่รวบรวมคนพิการเข้าไว้ด้วยกัน แต่ก็มี ความแตกต่างที่สำคัญจากยุคกลาง กล่าวคือ ในยุคนี้ แยกประเภทคนพิการ เน้นให้ทำงาน หรือ ฟื้นฟู/ศึกษาแบบยุคภูมิปัญญา กล่าวโดยสรุปคือ เริ่มมีการมองกลุ่มคนพิการในฐานะกลุ่มที่มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ ซึ่งเริ่มมาจากความพยายามของสังคมในการตอบสนองด้านสวัสดิการต่อกลุ่มทหารผ่านศึกและลูกเรือที่พิการจากการปฏิบัติหน้าที่ เกิดการตั้งโรงพยาบาลหรือสถาบันเฉพาะเพื่อมาคอยดูแลคนพิการเหล่านี้ พร้อมกับแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกพื้นที่ของคนพิการออกจากคนทั่วไปในสังคม ซึ่งเป็นยุคเดียวกับการกักกันบริเวณผู้ป่วยทางจิตที่ฟูโกต์วิเคราะห์ไว้ใน *Madness and Civilization* (1973) ในศตวรรษที่ 18 เกิดแนวคิดเกี่ยวกับการให้การศึกษาคนพิการ ซึ่งเป็นผลมาจากแนวคิดแบบ Enlightenment ซึ่งเชื่อในการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีเหตุผล (และ/หรือความสามารถ) ผ่านการศึกษา ในศตวรรษที่ 19 ได้เกิดการตั้งสถาบันให้การศึกษาแก่คนพิการโดยแบ่งตามประเภท เช่น คนตาบอด คนหูหนวก และเกิดการตั้งสถาบันด้านกระดูก (Orthopedics) ซึ่งใช้เทคนิควิธีและอุปกรณ์ต่างๆ ในการ “แก้ไข” ร่างกายให้ถูกต้อง สตีแกรีให้ความสำคัญกับศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นยุคของการกำเนิดของแนวคิดเรื่อง “การฟื้นฟู” ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เพื่อรองรับทหารผ่านศึกจำนวนมากที่กลายเป็นคนพิการจากการสงคราม เกิดการพัฒนากายอุปกรณ์ (prostheses) เครื่องช่วยทดแทนความพิการต่างๆ เช่น อวัยวะเทียม พร้อมกับแนวคิดใหม่ในสังคมเกี่ยวกับการเปลี่ยนใหม่แทนที่ การทดแทน และการชดเชย ร่างกายที่บกพร่องไปให้กลับมีสภาพที่เป็นไปตามหรือใกล้เคียงกับบรรทัดฐานร่างกายในสังคม และการ “กลับคืนสู่สังคม” ของบุคคลที่ได้รับการเยียวยา ฟื้นฟูแล้ว สตีแกรีมองว่านี่เป็นจุดเริ่มต้นของยุคการปฏิเสศความแตกต่าง นั่นคือ เป็นความพยายามมองว่าความแตกต่างไม่มีอยู่จริงเพราะฟื้นฟูให้เหมือนกันได้หมด ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นการสร้างความแปลกแยกและสถานภาพที่ด้อยกว่าให้กับคนพิการ ซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องได้รับการ “ฟื้นฟู” ให้ “ดี” หรือ “ปกติ” เหมือนคนอื่น แม้ว่าตามโวหารที่ใช้จะดูเหมือนเป็นการให้สิทธิอย่างเท่าเทียมกัน พร้อมๆ กันนั้น ยุคนี้ก็เป็นยุคของการเติบโตทางการแพทย์ ซึ่งเน้นการควบคุมร่างกายมนุษย์ ผ่านการสำรวจ วิเคราะห์ จัดแบ่งประเภทและระดับขั้นของลักษณะและคุณภาพของร่างกาย ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ได้รับการศึกษาอย่างละเอียดในงานเรื่องอื่นๆ ในขณะที่ สตีแกรีไม่ได้ลงในรายละเอียดมากนัก

งานของสตีแกรีเป็นความพยายามแรกๆ ที่จะแสดงให้เห็นถึงการสร้างความหมายของความพิการในเชิงวัฒนธรรม และแสดงให้เห็นว่าความหมายของความพิการมีความเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย มิใช่เรื่องที่ยุคหนึ่งคงที่ แต่อย่างไรก็ดี ด้วยการเป็นงาน

ศึกษาในเชิงประวัติที่ครอบคลุมหลายยุคสมัยเพื่อให้เห็นภาพในมุมกว้าง จึงทำให้มิได้เจาะลึกในบางประเด็นอย่างละเอียดมากนัก เช่น ในเรื่องของบทบาทของการแพทย์และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และการสร้างบรรทัดฐานร่างกายในการสร้างความหมายให้กับความพิการในสังคมตะวันตก ในขณะที่มีงานของนักวิชาการอื่นๆ ที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวและมองว่าเป็นด้านที่สำคัญที่สุดด้านหนึ่งในประวัติศาสตร์การสร้างความหมายของความพิการในสังคมตะวันตก ที่สำคัญเช่น การศึกษาเรื่องการสร้างลักษณะบรรทัดฐานปกติของร่างกายและผลกระทบที่มีต่อคนพิการ และศาสตร์แห่งการปรับปรุงพันธุกรรมมนุษย์ หรือยูเจนิคส์ (Eugenics) ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

งานที่ศึกษาเรื่องการสร้างลักษณะบรรทัดฐานปกติของร่างกายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการโดยตรงนั้น เช่น เรื่อง “Constructing Normalcy” (1997) ของ เลนนาร์ด เจ. เดวิส (Lennard J. Davis) ในงานดังกล่าว เดวิสได้อธิบายถึงมูลเหตุของการเกิดมโนทัศน์และการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับ “the norm” หรือบรรทัดฐานความปกติของร่างกายและจิตใจมนุษย์—และด้านที่ตรงกันข้ามคือการเกิดมโนทัศน์ร่างกายที่พิการ (“the disabled body”) จุดสำคัญก็คือการชี้ให้เห็นว่าความพิการเป็นด้านตรงข้ามของ norms โดยที่ก่อนหน้านี้มโนทัศน์เรื่องบรรทัดฐานร่างกายที่เป็นปกติ (the norm) จะเกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่และเป็นที่แพร่หลายดังเช่นในปัจจุบันนี้ในวัฒนธรรมตะวันตก สิ่งนี้อาจนับได้ว่าเป็น “เกณฑ์” ในการบ่งบอกระดับสภาพที่น่าพึงปรารถนาของร่างกายมนุษย์ได้แก่สิ่งที่เรียกว่า “อุดมคติ” (ideal) ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรแก่การปรารถนาของมนุษย์ แต่ไม่มีทางที่มนุษย์จะไปถึงได้ เนื่องจากไม่มีอยู่จริงในโลก แต่เป็นลักษณะของร่างกายที่งามแบบตัวละครในเทพปกรณัมหรือวรรณคดี เช่นเหล่าเทพอย่าง เทพวินัส หรือเฮเลนแห่งกรุงทรอย และเมื่อศิลปินจะต้องถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านี้ออกมาเป็นภาพวาดก็จะต้องใช้นางแบบหลายๆคน โดยถ่ายแบบส่วนของร่างกายที่งามที่สุดจากนางแบบแต่ละคน เช่น ตาจากคนหนึ่ง จมูกจากคนหนึ่ง มือจากอีกคนหนึ่ง เป็นต้น เมื่อรวมกันเข้าก็จะเป็นสภาวะความงามอย่างล้ำเลิศที่เป็นผลรวมมาจากส่วนย่อยๆแต่ละส่วนที่ล้ำเลิศในโลกมนุษย์ โดยนัยนี้ร่างอุดมคติจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ในโลกความเป็นจริงไม่สามารถไปถึงได้ เพราะไม่มีอยู่จริงในโลก ดังนั้น โดยรวมแล้วทุกคนในสังคมล้วนมีสภาพร่างกายที่มีลักษณะต่ำกว่าอุดมคติ และแม้ว่าอาจมีการประเมินค่าและสร้างความเป็นอื่นให้แก่บุคคลด้วยสภาพทางร่างกาย แต่สังคมก็ไม่ได้มีการเรียกร้องอย่างหนักหน่วงให้ทุกคนต้องพยายามทำร่างกายให้เป็น “ปกติ” ตาม “มาตรฐาน” ดังเช่นในยุคสมัยใหม่ (10)

มโนทัศน์เรื่อง “บรรทัดฐานร่างกายปกติ” (the norm) นี้ เริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 19 โดยเป็นผลผลิตจากปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ การเฟื่องฟูขึ้นของสาขาวิชาสถิติ การขึ้นมามีอิทธิพลของชนชั้นกลางและอุดมการณ์ชนชั้นกลาง ความเจริญทางการแพทย์และศาสตร์ยูเจนิคส์ และการเติบโตของอุตสาหกรรม โดยที่ในศตวรรษที่ 19 วิชาสถิติที่เคยถูกนำมาใช้รวบรวมจำนวนและลักษณะของคนในสังคมเพื่อการปกครองของรัฐในศตวรรษที่ 18 ได้ถูกนำมาใช้ในเชิงการแพทย์ในเรื่องการ

สาธารณสุขในการประเมินสภาวะสุขภาพของประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีการนำข้อมูลด้านสุขภาพเกี่ยวกับร่างกายประชากรที่เก็บได้แต่ละอย่าง เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อให้ได้จำนวนที่อยู่ตรงกลาง ซึ่งจะถือเป็นมาตรฐานที่คนทุกคนในสังคมควรจะเป็น ผู้ที่นำเสนอแนวคิดดังกล่าวได้แก่นักสถิติชาวฝรั่งเศส ออดอล์ฟ แกดเตอเล (Adolphe Quetelet, 1796-1847) แกดเตอเล ได้นำเสนอมโนทัศน์เรื่อง “มนุษย์ระดับกลาง” (“l’homme moyen”) ซึ่งเป็นลักษณะของคนในอุดมคติแบบใหม่ที่มีลักษณะต่างๆทั้งด้านร่างกายและจิตใจมาจากค่าเฉลี่ยของประชากรทั้งหมดในประเทศหนึ่งๆ ซึ่งจะกลายเป็นลักษณะมาตรฐานหรือ “บรรทัดฐาน” สำหรับคนในสังคมนั้นๆ (Davis, 1997: 11) ดังที่เดวิด ได้ตั้งข้อสังเกต มโนทัศน์ “มนุษย์ระดับกลาง” นี้ถือเป็นการใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนอิทธิพลทางวัฒนธรรมและความชอบธรรมของชนชั้นกลาง เนื่องจากเข้ากันได้ดีกับคุณธรรมที่มักถูกนำเสนอโดยชนชั้นกลาง คือ “ความพอประมาณ” (“moderation”) และอุดมการณ์อื่นๆของชนชั้นกลาง ดังปรากฏในคำกล่าวของแกดเตอเลว่า “[สำหรับศิลปินแล้ว] การเบี่ยงเบนต่างๆจากค่าเฉลี่ย ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตามที่ จะปรากฏออกมาในลักษณะของความน่าเกลียดของร่างกาย ความชั่วร้ายในจิตใจ และสุขภาพที่เจ็บป่วย ย่ำแย่” (อ้างถึงใน Davis, 1997: 12) มโนทัศน์เรื่อง “มนุษย์ระดับกลาง” นี้ ต่อมาได้พัฒนาไปเป็นการใช้ค่าเฉลี่ยเป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำในการพัฒนาคุณลักษณะด้านที่ “พึงปรารถนา” ของประชากร เช่น ความสูง สถิติปัญญา ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติในการควบคุมและประเมินค่าร่างกายมนุษย์ที่เห็นเด่นชัดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เช่น การวัดระดับสติปัญญา (IQ) มโนทัศน์ดังกล่าวสอดคล้องเป็นอย่างดีกับการพัฒนาสังคมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมแรงงานอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ซึ่งเป็นความเห็นในแนวทางเดียวกับฟูโกต์ที่ได้วิเคราะห์ใน The History of Sexuality, vol.1

นอกจากนั้น มโนทัศน์เรื่องบรรทัดฐานร่างกายปกตินี้มีความสัมพันธ์และทำงานร่วมกันเป็นอย่างดีกับปฏิบัติการทางสังคมที่แพร่หลายเป็นที่ยอมรับในสมัยศตวรรษที่ 19 คือ ยูเจนิคส์ หรือศาสตร์แห่งการปรับปรุงพันธุกรรมของมนุษย์ (Eugenics) ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีวิวัฒนาการของชาร์ลส์ ดาร์วิน ศาสตร์นี้เชื่อว่า พันธุกรรมโดยรวมของมนุษย์ในประเทศหนึ่งๆสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้หากกำหนดเงื่อนไขตัวแปรของพันธุกรรมในรุ่นพ่อแม่ให้มีลักษณะที่น่าพึงปรารถนา เนื่องจากเชื่อว่าพันธุกรรมจะส่งต่อจากรุ่นพ่อแม่ถึงรุ่นลูก ดังนั้น จึงมีความพยายามจากนักยูเจนิคส์ ซึ่งมักได้รับการสนับสนุนจากรัฐและสถาบันทางสังคมอื่นๆ ในการส่งเสริมให้เกิดการส่งต่อแต่ “พันธุกรรมที่ดีที่สุด” ไปยังคนรุ่นต่อไป ซึ่งดังที่ Ruth Hubbard ได้สรุปไว้ในบทความ “Abortion and Disability: Who Should and Who Should Not Inhabit the World?” แนวทางในการปฏิบัติอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางคือ ยูเจนิคส์ในเชิงบวก (positive eugenics) ได้แก่การส่งเสริมให้เกิดการจับคู่แต่งงานระหว่างพ่อแม่ที่มีคุณลักษณะทางร่างกาย

และสติปัญญาที่ดีที่สุด เช่น มีสุขภาพแข็งแรง มีความเฉลียวฉลาด เป็นต้น และยูเจนิคส์ในเชิงลบ (negative eugenics) คือการจำกัดโอกาสในการมีบุตรของผู้ที่มีสภาวะทางร่างกายและจิตใจ “ไม่เหมาะสม” กับการส่งต่อสายพันธุ์ต่อไป หรือที่เชื่อกันว่าเป็นผู้มี “ยีนส์ไม่ดี” ซึ่งผู้ที่ตกเป็นเป้าหมายของการจำกัดโอกาสการเจริญพันธุ์ดังกล่าวมักได้แก่ คนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิการทางสมอง ผู้อัมพาต ผู้ที่มีเชื้อชาติและชาติพันธุ์ที่ถูกมองว่าเป็นคนอื่น และผู้อยู่ชายขอบของสังคมอื่นๆ ซึ่งจะถูกบังคับให้ทำหมัน บางครั้งโดยมีการออกกฎหมายมารองรับ (189) ยูเจนิคส์ในเชิงลบนี้ ได้ถูกนำไปใช้ในนโยบายการสร้างอนามัยทางเชื้อชาติ (Racial hygiene) ของรัฐบาลนาซี เยอรมัน ซึ่งนำไปสู่การสังหารคนพิการ และต่อมาก็คือกลุ่มคนรักร่วมเพศและคนเชื้อสายยิวจำนวนมาก ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในนามของ “การุณยฆาต” (Euthanasia) โดยมีการโฆษณาชวนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับ “ผู้ที่ไม่เหมาะสมจะมีชีวิตอยู่ต่อไป” (“those who do not fit to live”) (Hubbard 190-95; Davis, “Constructing Normalcy,” 13-19) แม้การกระทำของรัฐบาลนาซีจะดูโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม จนทำให้ในที่สุดศาสตร์แห่งการปรับปรุงพันธุ์มนุษย์ได้ถูกลดทอนความน่าเชื่อถือลงไป แต่แท้จริงแล้วแนวคิดของศาสตร์นี้ได้แพร่หลายอยู่ในประเทศตะวันตกอื่นๆ มาก่อน เยอรมันเสียอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา และในปัจจุบันยูเจนิคส์ยังคงดำรงอยู่ในรูปลักษณะของศาสตร์และกระบวนการคัดเลือกยีนส์ต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งยังคงแฝงไว้ด้วยอคติต่อผู้พิการ ในแง่ของการมองว่าความพิการเป็นสิ่งที่ไม่ควรมียู่และโดยตรรกะแล้วคนพิการ (เช่น ตัวอ่อนในครรภ์ที่พิการ (Hubbard 195-200)

ด้วยแนวคิดและวาทกรรมทางการแพทย์และศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นนี้ ความพิการจึงถูกให้ความหมายว่าเป็นความบกพร่อง ความด้อย และความเป็นอื่น ที่สมควรจะกำจัดให้หมดไป จะด้วยการรักษาฟื้นฟูให้หาย หรือแม้แต่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในบางยุคสมัย ดังนั้น แม้กระบวนการทางการแพทย์อาจปลดภาระในการเป็นสัจญะที่สื่อถึงความชั่วร้ายหรือหายนะของสังคมจากความพิการในหลายๆกรณี แต่ก็ได้มอบรอยประทับอย่างใหม่ของความเป็นอื่นให้กับความพิการ ซึ่งได้แก่ ความเป็นอื่นในทางชีวภาพของบรรพตฐานร่างกายปกตินั่นเอง